

MIRCEA C. ROSETTI

NUVELE

ANUL NOU. — SPOVEDANIA UNEI MURINDE. —
UĂ ROMÂNCĂ. — BĂLANUL. — PRIETENUL MEŪ ION. —
ZINCA — PRIMA CIOCNIRE. — 14 IULIŪ AL MAMEI
BERNARD. LACRIMI DE MAMĂ. —

PORTRETUL LUI MIRCEA ROSETTI

NOTITA BIOGRAFICA

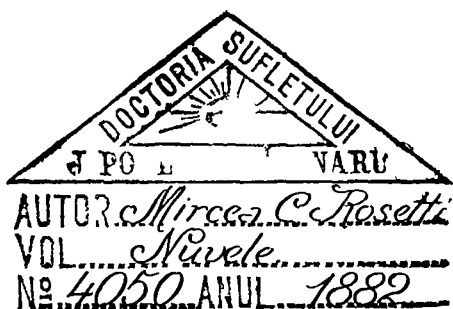
BUCURESCI

TIPOGRAFIA „ROMÂNUL”, CAROL GÖBL

Srada Dómei 14 și Blánari.

1882.

MIRCEA C. ROSETTI

Noi toți care-l plângem se nu ne scur-
tăm durerea, căci mult a meritat el acest
ultim omagiū, acéstă ultimă desmerdare a
inimelor nóstre. Plăpânda flóre a aminti-
rii trebuie se fiă mult udată, spre a re-
mânea vióie în sufletul omenesc, ce mis-
tuie trecutul și se hrănesce din present.

Se vorbim mereū de Mircea, pentru ca
el se fiă tot-dé-una cu noi; e bine pentru
societate, e bine pentru tinerimea nóstră,
de a-l ține prin amintire lângă noi.

Se plângem gândindu-ne la vieța lui de
suferințe; la acea copilărie și tinerețe tre-
cută pe patul de durere.

II

Se gustăm prin amintire farmecul spiritului său: se ne amintim de observațiunile fine și pătrunzătoare, de glumele delicate, ce curgeau neîncetat de pe buzele lui, chiar și în mijlocul celor mai mari suferințe, chiar și atunci când nu mai avea nici o îndoială de sfârșitul său apropiat.

Se culegem în fine, ca ultimă mângăiere, ceea ce ne poate lăsa această viață atât de scurtă printr'o suferință neîncetată de 28 de ani.

Mircea s'a născut la 16—28 Ianuariu 1850 la Paris, în timpul esilului patrioților români, în urma evenimentelor de la 1848. Conceput și purtat în primele clocotiri ale simțimintelor gencroșe ce se revărsaă din marele suflet al mamei și al tatălui său, Mircea pare a fi primit de la această origine focul sacru al simțirei.

Mic, el nu era ceea ce se numește obicînuit un copil strălucit; nu fermeca pă-

rinții prin precocitatea, prin glumele și prin jocurile lui, dér îi desmerda stând adesea cu capul pe peptul lor ; el era, cum sunt mai adesea în copilăria lor ómenii superiori, un copil ce se desvolta încet ; vorbea puțin dér tot-dé-una nemerit. Părinții aũ păstrat cuvinte de ale copilăriei fiului lor, cari arătaũ de pe atunci o inteligență superioră, sub exteriorul său greoiũ, căci micul Mircea era cel mai solid și mai sănătos din copii d-lui Rosetti.

La vârsta de patru ani și câte-va luni avu un accident nenorocit. Era în trăsura împreună cu mama și sora lui ; jucându-se, se răđimă de ușa ; acésta se deschise fără de veste, și copilul se rostogoli pe paveũ ; róta din urmă a trăsurei îi trecu peste piept. Mama lui, în culmea desperărei, dar neperđându-și, ca în nici o altă ocasiune, presința de spirít, își luă copilul în brațe și intră într'o farmacie. Băiețelul nu simțea nimic de cât uă tuse cam astmatică. In

farmacie ș'apoï acasă i se deteră tóte îngrijirile medicale și medicii declarară că accidentul acesta n'a lăsat nici uă urmă.

Un an dup'acest accident astma se declară. De atunci bóla nu l'a mai părăsit. Vestitul doctor Trousseau, în îngrijirile ce îi dete necurmat, descoperi după cât-va timp că suferea și de gută, moștenire de la moșii săi. Tóte somitățile sciinței deteră îngrijirile lor acestuï copil, ce era un subiect rar și curios pentru cercetările lor. Doctorul Trousseau scrise chiar, într'una din lucrările séle, despre casul miculuï Mircea, demonstrând o teorie nouă despre astmă în raport cu guta.

Cu tóte acestea, micul Mircea crescea și se desvolta, în fisic și în intelegință. In dïua când fu permis patrioților români a reintra în țeră pentru care ei își sacrificaseră averea și cei mai frumoși anï ai tinereții lor, Mircea avea șépte anï.

De aci înainte, toate luptele susținute de părinții săi și de amicii lor politici, pentru rădicarea socială și politică a României, se petrecură supt ochii săi. Inima sea bātu de toate nobilele simțiminte, pentru propagarea cărora toți ai săi erau cei mai neobosiți apostoli. La această școală i se formă spiritul și sufletul. Apoi când această educațiune morală fu desevêrșită prin cultura intelectuală, prin studiile largi și solide, la cari el se deda cu uă adevêrată pasiune, Mircea sciu se probeze că era capabil de a deschide noi și vaste orizonturi principiilor și simțimintelor în cari fusese crescut.

În 1864, în urma loviturii de Stat, familia lui Mircea se retrase la viaa d-lui Ion Brătianu lângă Pitesci. Ambele familii, Ion Brătianu și Rosetti, nu formară de cât una singură, unite prin farmecul acelei amicii neștrămutate, care a legat tot-d'a-una pe șefii lor. Uă inimă și uă inteligență ca a

VI

lui Mircea nu putea de cât se profita din viața în comun a acestor două ómení, a acestor două familii.

Evenimentul de la Februariu 1866 readuse pe familia Rosetti în Bucuresci. Mircea, care studia de mai mulți ani în casă, supt direcțiunea mamei ș'a părintelrî sêu, începu a urma regulat cursurile liceului Matei Basarab.

În tot acest timp, bóla de care suferia nu înceta de a 'l chinui. Ea se manifesta în acéstă períódă prin accese destul de dese de astmă, cari desvoltau din ce în ce mai mult emisema pulmonară, produsă de ênsași astma. De câte sute de orí nu am vedut atunci pe acest têner cu fața atât de simpatică, cu ochiul atât de expresiv, îndouit supt greutatea suferinței lui, respirând cu mare anevoință, și totuși plecat pe cartea sea și studiind neîncetat. El se întrerupea numai din timp în timp spre a spune uă glumă, uă epigramă; se

întrerupea încă și mai bucuros spre a spune un cuvânt de mângâiere recunoscătoare mamei sale, care cu o nespusă duioșie nu 'l perdea nici și nici noapte din vedere.

În 1871 Mircea, care terminase liceul și a cărui sănătate slăbise încă în urma mai multe bronchite, plécă în Francia, cu părinții și cu frații săi, în îndoitul scop de a 'și completa studiile și de a 'și îngriji sănătatea cu ajutorul maestrilor științei. Cu tóte că fu silit a merge cu mama sa la felurite băi, ș'a sta ernele în Pisa, în Nizza, în Neapole, în Menton, totuși în anul 1873 el își trece cu succes bacalaureatul în Paris. Apoi, de și inamic al titlurilor, el înțelege partea practică a vieții, face concesiune prejudecăților, și se pregătesce d'a trece licența în litere și esamenale cursurilor facultății de drept, unde și trecu cu succes primul examen și se pregătise a trece și pe cele-lalte.

Studiile universitare regulate nu 'l ocupaă

VIII

ênsă de cât în a doua ordine ; adevărată atragere aŭ pentru dênsul studiele filosofice, mai cu deosebire cele ce se ating de cestiunile sociale. Este aprópe de prisos a đice că un asemenea spirit nu putea se îmbrățișeze alte idei, de cât cele mai naintate.

In Paris, în acest vast cerc de lumină, vederile i se lărgesc, spiritul i se rădică ; el intră chiar într'ua parte din mișcarea socială și politică a acestui laboratoriu al sciinței sociale. Acțiunea lui era condusă de simțimintele generóse în cari fusese crescut, cu tendința, neapărată oră-cărui tînăr ce 'și are inima bine pusă, de a merge mai departe, de a trece peste prejudecățile și imperfecțiunile societății în care trăim.

Cu tóte acestea, Mircea nu era numai omul abstracțiunii. Natura îl înđestrase în tótă puterea, cu raționamentul trebuincios spre a face dintr'ênsul și omul practicei,

al aplicațiunii. Ast-fel s'a revelat el încă din anul 1876, când începu pentru dânsul adevărata epocă a producerii.

În scurt timp el se face cunoscut, iubit și prețuit în numeroase cercuri la Paris și la Roma. Immormântarea marelui cetățian frances Michelet fu pentru Mircea prima ocasiune, în care se aretâ talentul său oratoric. La banchetul ce întruni șese sute de studenți în sala Ragache, a doua zi după immormântare, Mircea Rosetti rosti un discurs, care produse uă adîncă impresiune, atât prin înălțimea vederilor și nobleța simțimintelor, cât și prin puritatea și frumusețea formei.

Din acea zi reascurat el însuși asupra aptitudinei séle oratorice, luâ adesea cuvântul în public, și vocea lui sonoră, fața-i expresivă, forma-i artistică și cugetările-i luminóse, fură tot-d'a-una salutate cu un adevărat intusiasm.

Intr'ua întrunire făcută în scop de a a-

junge la uă fraternizare a studenților de tóte naționalitățile, Emile Gautier, orator socialist fórte cunoscut în Paris, rosti aceste cuvinte: „Prin ruinele încă fumânde ale Strasburgului, se întindem mâna fraților noștri din Germania.“ O mare furtună se rădică în contra acestor cuvinte, atât de mărinimóse în fond, și întrunirea deveni tumultuóasă. Mulți se adresară atunci la Mircea, conjurându'l se caute a potoli spiritele; el cedă stăruințelor amicilor săi, și reușind a face se fie ascultat, readuse, prin căldura espresiunii, prin soliditatea raționamentului său, liniștea și armonia în sînul întruniri.

Discursurile lui în asemeni ocaziuni, erau adevărate consilii; el căuta a îndrepta erorile și rătăcirile pe cari le observa în mișlocul societății unde se afla. Predica moderațiunea în formă, și căldura și credința în fond. La un banchet dat în 1880 în Paris în onórea d-lui Bignami, directorele

unui diar socialist italian, Mircea dîse amicilor sîi politici aceste profunde cuvinte : „Cred că Lavelay cu *Istoria propriet tii*  i Stuart Mill în ultimele s le lucrări a  făcut mai mult pentru socialism de c t Proudhon cu f imosul s u strigăt : *La propriété c'est le vol* (proprietatea este ho ie).

Ce n'ar fi făcut un asemenea om, d c  sănătatea 'i-ar fi permis se între în vie ta practică a  reii s le !

Mircea ar ta în acela  timp ce putea se devina ca scriitor.  n 1876 el publică prima sea nuvelă, *Spovedania unei murinde*; urmă apoi în 1877 *Bălanul*, *O româncă*, *Prietenul meu Ion*; în 1878 dete publicit tei nuvela *Zinca*, apoi în 1880 *Prima ciocnire*.

El publică tot-de-o-dată într'ua bro ur  studiul său, at t de însemnat, asupra magistraturei, propun nd neinamovibilitatea  i sistema electivă pentru întărirea acesteia a treia puteri a statului.

În limba italiană, în almanachul socialist din Millan, el publică un studiu asupra avocaților, intitulat „*Prostituirea adevărului*”.

În limba franceză, el scria pentru un ziar, o mică nuvelă *14 Iuliu al mamei Bernard*.

Tóte aceste diferite lucrări, cari nu erau de cât un început într’uă carieră ce era se fie strălucită, pórtă sigiliul personalității séle bine caracterisate. Semeție și înălțare în cugetări; formă pură și artistică; patriotism, revelându-se în scop, în fond și în formă; înlănțuire perfectă în tóte ideile séle, pe basa acelorași principie sociale și politice.

Mircea era de uă fineță și de uă de i. cateță rară în analiza simțimintelor; acésta arată propriile séle simțiminte. Mama era pentru dênsul un obiect pios și mișcător. Și cum ar fi putut se fiă într’alt-fel, pen-

tru un suflet ca al său, când avea neîncetat sub ochi tipul cel mai sublim !

În nuvelele séle, caracterul cel mai înalt, natura cea mai alésă este tot-dé-una mama ; această mamă e numai iubire și devotament ; ea este capabilă de orî-ce sacrificiū, căci viața nu i se pare a fi a ieî ci a copiilor ieî. În primăvéra anului acestuia când Mircea cădu greū bolnav, începuse o nuvelă, al căruî titlu era *Lacrămî de mamă*.

Este uă perdere seriósă că n'a mai putut sfârși acea scriere.

Mircea a publicat și câte-va încercări sociale precum : *Cârmuiț și Cârmuitorî*, lucrare publicată în dece numere ale *Romanului*, uă critică asupra *Filosofiei științei politice* și asupra *Comentarielor declarațiunei drepturilor omului din 1789*, cu ocasiunea eșirii de sub tipar a cărței d-lui Emile Acollas.

În mijlocul acestor mici lucrări, cari întreprueau din timp în timp monotonia

unei existențe chinuite de o suferință neînduplecată, Mircea cugeta neîncetat la o operă de cea mai mare însemnătate. Sub titlul *stăpânii noastre*, el pregătia uă scriere care, spunea fraților săi, că va fi opera lui cea mare. Ea era un studiu critic al societății, în formă de „*Consilii date de un sclav stăpânului său.*”

El voia se coprinďă în această lucrare tótă organisarea socială; în acest scop el studiase și studia neîncetat legislațiunea tuturor țărilor civilisate, tóte formele de guvern, instrucțiunea publică în tóte țările, administrația financiilor, justiția, poliția, poliția moravurilor, prostituțiunea, etc.

El lucra câte ęce ore pe ęi, orı de câte orı bóla nu'l strivea; necontentit era cu cartea și cu condeiul în mână, adunând note și însemnând ideile autorului și cugetările ce isvoraů din lucrarea gândirei sële asupra operilor ce citia. Nimic din tot ce este însemnat în literatură și în

sciințe nu'î era străin: nimic însemnat nu apărea se nu fiă îndată citit de dânsul.

Numărul de note ce el lasă, este foarte însemnat. Multe dintr'ênsele nu se pot înțelege de cine nu l'a urmărit pas cu pas în lucrările séle. Unele ênsă din aceste note sunt destul de lămurit clasate pe subiecte, și este cine-va care va sci se le înțelégă și se facă pe orî-cine a le înțelege; acesta este cel mai bun amic al lui Mircea, este confidentul gândirilor séle, este acela care înlocuia din când în când lângă bolnav chiar pe mama sea, este fratele său Vintilă, cel mai iubitor și mai devotat dintre frați și cu care, fiind mai potrivit la vîrstă, a putut avea mai mari legăminte.

Nu este îndoială că un asemenea frate și un așa amic nu va lăsa se fiă cu totul perdute pentru societate, cel puțin uă parte din materialele adunate de lucrătorul și de cugetătorul neobosit ce nu'l mai avem prin-

tre noi. Aceste materiale, fiã și în forme, cum ne rãmân, pot avea pentru societate un interes real și pentru cititorii o viaã atragere.

Cu tóte cã Mircea era un scriitor distins, el era încă mai mult orator, ceea ce pãrea a'l destina la un mare rol politic, de óre-ce conducerea este mai mult a celor ce sciũ se mãnuescã cuvântul, de cât a celor ce sciũ se mãnuescã péna.

El nu scria fãrã óre-care anevoinã; vorbea ênsã cu o înlesnire admirabilã; și tocmai atunci când vorbea sub inspirațiunea momentului, era mai seducător.

Intr'ó întrunire politicã electoralã la Vincenne, fu silit se vorbescã, fãrã a i se lãsa timpul se cugete un moment; anunțat publicului de președintele întrunirii, atunci când căuta încă a se apăra de acéstã grea însãrcinare, privirea lui se opri pe un drapel ce purta înscrierea „Liber-tate, egalitate, fraternitate;“ cu acéstã

temă atât de mult tocită, el găsi totuși cugetări noi și originale, interesă și captivâ pe auditorul său, care'i făcu o ovațiune intusiastă.

La Roma, în 1877, se făcea o manifestare comemorativă a morței lui Mazzini, pe mormântul lui Quadrio, discipol distins al marelui cetățian italian. Mircea Rosetti, împreună cu fratele său Vintilă, duseră o cunună de imortale spre a o depune pe bustul lui Mazzini, în numele democraților români. Intențiunea lui Mircea era de a depune acéstă cunună, ȑicând numai atâta că e din partea democraților români. O dată ênsê primul cuvânt rostit, temperamentul său de orator îl împinse mai departe; în loc de câte-va cuvinte, el rosti în limba francesă un discurs, atât de bine cugetat și atât de călduros simțit în cât auditorul său fu mișcat pêne la lacrimi. Când termină, mai mulți bărbați însem-

nați îl îmbrăcișară; toți cereau se'i fiă presințați spre a'i strînge mîna.

A doua ȃi președintele cercului republican ceru lui Mircea și fratelui s'eu Vintilă se le facă onórea de a veni la întrunirea membrilor cercului, ce doriau se le facă cunoscînța. Primirea fu din cele mai onorátore; președintele ȃise membrilor cercului, presintându-le pe Mircea: „n'am trebuința se v'e spun cine este, îl cunósceți, l'ați auȃit ieri;” apoi îi adresă cuvintele cele mai măgulítore. Mircea respunse cu un noú discurs, care avea de temă, ca mai tóte discursurile sele, tot scumpa lui patrie română, despre care în Roma mai bine de cât orí unde se putea vorbi cu mai multă căldură și cu mai mult resunet.

După acésta membrii cercului și alți numeroși cetățeni, depuseră cărțile lor la domiciliul fraților Rosetti.

Mircea, repețim, era născut orator ; avea

vocca, gestul, frasa și mai pre sus de cât tot ochiul; cu uă privire își judeca auditoriul; apoi își mănua ast-fel subiectul în cât câștiga pe toți; chiar cei cari la premise îl desaprobaseră póte în cugetul lor, la concludsiunii îl aplaudaă.

Lucru destul de rar, mai cu sémă la scriitorii și oratorii Români. Mircea nu spunea nici uă frasă de prisos; totul se în-lănțuia, totul era trebuincios pentru dezvoltarea subiectului său.

Nuvelele ce el a publicat n'aă numai intențiunea, mai mult său mai puțin banală, de a spune uă istoriă, destul de bine concepută și povestită, 'pentru a fi citită cu plăcere. Tóte aă un scop mai înalt; cele mai adesea acest scop este de a biciui ceia ce i se părea un viciu său uă prejudecată socială; tot-d'a-una ele fac apologia simțimintelor înalte, patriotismul, generositatea, devotamentul, etc.

Cu cât mai nesuferite ar fi fost suferin-

țele séle aprópe neîncetate, déca iubirea studiului și farmecele unei imaginațiuni bogate ș'a unei cugetări profunde nu l'ar fi făcut se uite în parte propriile séle dureri.

El își iubía biblioteca cu un fel de iubire părintéscă; o completa mereu¹⁾ și spre a o îngriji nu avea încredere de cât în fratele său Vintilă, cel mai metodic dintre bibliotecari.

Din anul 1878, sănătatea lui Mircea începuse a se ruina cu o mai mare repeđiciune de cât mai nainte. Iernele mai cu osebite îi erau cumplite, de și petrecea în Italia. Dómna Rosetti, sta luni întregi, cu el și lângă el. Ea era pentru dânsul mamă, garde-malade, bucătărăsă, amică, lectrice, tovarăș al cugetărilor séle, și lupta, cu mintea și cu îngrijirile'i de tot felul, spre

---

¹⁾ De la vârsta de 20 de ani el n'avea de cât una sută de franci pe lună, pentru îmbrăcăminte și toate trebuințele séle personale; abia de vre-o trei ani avu 200 pe lună. Cu toate acestea, a făcut o bibliotecă frumoasă, variată și alésă.

a reține un suflet iubit în corpul ce slăbia mereu în brațele-î mângâietóre.

Véra Mircea se simția mai bine ; el mergea la Paris séu la băi, ér când era mai bine revenia în țéră, unde tatăl séu, pironit de datoria de cetățian, sacrifica simțimintelor lui patriotice, dorința cea mai arđetóre și détoria de tată și de soț de a însoți pretutindenî pe soția și pe copii séi.

Anul trecut *Românul* întrâ în al douădecî și cincile an al existenței séle. Un mare număr de cetățianî voiră se ofere, cu acéstă ocasiune, d-lui Rosetti un banchet, în care se 'î arate simțimintele lor de recunoscînță, de tot ce a făcut el pentru acéstă țéră.

Acéstă serbare întruni, firesce, întréga familie Rosetti în Bucurescî. Mama mai ântéiú și apoi cei trei fii veniră de la Paris. Nimenî, din cine 'î-a văđut în séra sosirei lor în Bucurescî, n'a putut se uite simțirea durerósă ce a încercat la vederea lui Mir-

cea, a căruî stare bolnăviciósă era acum isbitóre.

Totuși, în mângâierile și mulțămirile vieței de familie, sănătatea începu se revină; de mult timp părinții nu avuseră fericirea de a întruni la masa lor, pe toți copiii, pe fiica și pe cei trei fii ai ei.

Țilele mai bune ale lui Mircea nu erau ênsé de cât sórele ce apare între doui nori. Uă umbră négră întuneca mai neîncetat fericirea părinților. Ingrijirea ce'i muncea de doué-đeci și opt de anî ar fi sfărămat de mult propria lor esistența, déca uă speranță nemărginită, uă speranță tot atât de mare cât le era și iubirea, nu le-ar fi rădicat neîncetat curagiul și nu le-ar fi dat puterea de a lupta.

Ce nu speră și în ce nu speră părinții lângă patul de durere al copiluluî lor! Nimic nu le mărginește speranța; fie ei și cu spiritul cel mai tare, tot vor spera chiar în miracol, în supranatural. Ei aű trebuință de

acéstă speranță, și o clădesc chiar cu amăgiri voluntare; alt-fel n'ar putea se lupte în contra durerii, 'și-ar da sufletul înainte de copilul lor.

La banchetul oferit d-lui C. A. Rosetti la 27 Septembre, anul trecut, Mircea avea de gând se ia cuvântul; se concertase chiar cu frații lui Vintilă și Horia asupra subiectului despre care voia se vorhescă. El era ênsă foarte indispus și abătut. Cu tóte acestea, veni la banchet; dér mai nainte de a se începe discursurile, el se simți de o dată foarte rău; puse pe ascuns batista la gură ș'o umplu de sânge; atunci se retrase cât mai pe tăcute din sală, ast-fel că puțină prinseră de veste la plecarea lui. Abia ajunsese acasă și avu o mare vărsare de sânge.

Fóрте dureros se sfârși pentru familia Rosetti séra de 27 Septembre, începută în veselia banchetului.

De atunci Mircea n'a mai avut de cât puține zile în care s'a simțit ceva mai

bine, spre a face în prima-véră câte o scurtă preumblare la șosea, însoțit de mama sea.

Iérna el a petrecut'o în camera sea, sub îngrijirile neobosite și nesêrșite ale mamei și ale tatălui seú; chiar convorbirea îl obosea și nu primea de cât fórté rar. Singura lui distrațiune era citirea; diminéța citea diarele și diua, plecat pe cartea lui, el citea și nota neîncetat.

În miđlocul suferințelor lui, cea mai mare grijă a lui Mircea era de a nu face se suferé pe cei ce'l încojuraú; glumele, cuvintele de spirit, observațiunile satirice curgeaú din buzele lui, și făceaú nu numai pe părinții seí dér chiar pe medicí se uite câte-o-dată mistuirea fizică, prin vigórea și vioiciunea spiritului.

În Maiú trecut, părinții cređurá că o schimbare de aer ar face bine fiului lor și se mutará cu dênsul la șosea, în fostele case ale d-lui Daniileanu. Dér bóla neînduplecatá își făcuse opera; Mircea se sim-

țea tot mai rău; astma și emfisema avuseseră ca consecință o hipertrofie a inimii; încă din anul 1878, medicii semnalaseră această nouă complicație în starea bolnavului; acum el nu mai putea respira decât cu mare anevoință; era lucrul cel mai dureros a-l vedea în silințele ce făcea spre a aduce aerul în plămâni săi. Abaterea, care din timp în timp îl prindea și-l făcea se vorbescă despre sfârșitul său apropiat, acum venea mai adesea. Ascundea de părinți tristețea lui gândirii, dădă simțirea trebuință a le descoperi surorii sale, care petrecea ore întregi în lacrimi, în urma acestor dureroase confidențe.

Medicii, cari erau în același timp și buni amici, creșteră că nu le este permis a ascunde mai mult timp părinților starea desperată a bolnavului; cu toate acestea, totuși nu cutezară a vorbi, a rădica cu totul speranța, care în timp de 28 de ani de îngrijiri de tot felul, susținuse puterile

părinților; cine știe? își diceau aceștia, poate o minune a naturii!... și lupta în contra morței neînduplecate urmă.

Mircea voia se trăiască; el simția într-ênsul comorile pe cari le adunase în atâția ani de studii și de cugetări, și nu se putea mângâia de a le duce în mormânt; el iubia viața, pentru că sufletul său plin de simțiri nobile, găsia un farmec nespus în a produce tot ce simția pentru binele poporului și pentru mângâierea părinților săi; — „bietul tata, dișe el cui-va într'ua di; câte speranțe a pus el în noi!

În urma unor mișcări ale medicilor, părinții chiamară de la Paris pe al doilea fiu, pe Vintilă. De și acéstă chiamare fu înconjurată de tot felul de precauțiuni, spre a ascunde bolnavului cauza pentru care se făcuse, totuși Mircea nu era om a nu înțelege ce însemna sosirea fratelui său. Dér plăcerea de a revedea pe amicul

său iubit, pe acela care 'i împărtășia toate simțimintele, care 'i înțelegea toate ideile, era atât de mare, în cât după sosirea lui Vintilă, bolnavul avu ȃile ceva mai bune; masa părintescă întruni din nou de câte-va ori pe întreaga familie, afară de al treilea fiu, Horia, ce se afla încă la Bruxelles, și pe care nu cutezaă se'l chieme pentru a nu speria pe bolnav și pôte fiind că ei tot speraă încă.

Dér orele treceaă triste și tăcute și se citea pe fața fie-căruia uă îngrijire mortală; inimile erau strivite sub ghiara durerii, buzele erau încleștate.

Mircea devenea tot mai slab; mișcările inimii lui ipertrofiate făceaă se tresară la fiecare bătăe întregul său corp; se vedeaă la ore-care depărtare pulsațiunile violente ale arterelor. Sërmana mamă veghia ȃiua și nóp-tea lângă dênsul, ca perdută într'un vis îngrozitor; era acum mai mult de cât ori când ca un suflet deslipit de acéstă lume, care nu mai esista de cât pentru fiul său iubit.

În ziua de 20 Iunie, pe la 12 ore, părinții, împreună cu Vintilă, trecură un moment în camera de mâncat; uă servitóre chiemă îndată pe Vintilă din partea lui Mircea.

Mircea se simțise murind și 'l chiămase.

— Sărută-mă, dîse el lui Vintilă, cu silință, dar cu destul calm.

Vintilă îl îmbrățișă, și 'l sărută cu iubire.

— Te iubesc, îi dîse Mircea.... scii, biblioteca mea este a ta.... ce mai am împărții între voi trei....

Vintilă speriat, voi se îngâne câte-va cuvinte de îmbărbătare; părinții intrară, îl sărutară, se sărutară, dér el, sărutându-'i le dîse: — nu vă mai pot face acum de cât dureri..... și agonia începu; în curând sosi și sora chiămată în tótă graba.

Mama luptă prin tóte miđlócele, împreună cu toți ai săi, spre-al smulge din nou morții, dér la două ore și jumătate Mircea espiră, lipit de sênul aceleia ce se póte dîce că l'a alăptat trei-șeci și două de ani și jumătate.

N'a fost o despărțire, a fost o sfâșiere, ce lasă uă rană tot-dé-una sângerândă; mama cu sociul și cu copiii ei, îl spălară cu apă și mirodenii, îl îmbrăcară; ea îl péptănă și apoi se puse lângă el și urmă a 'i freca, a 'i mângăia mâna, întocmai cum făcuse pên'aci, spre a 'i restabili circulațiunea și spre a 'l mângăia.

Adoua-đi la 8 ore séra se făcu înmormântarea care fu ceia ce trebuia se fie.

Nimic pentru ochi, nimic pentru deșertăciune; totul vorbia numai sufletului. Se vedea carul mortuar al săracului, cu două cai, fără îmbrăcăminte de doliu, cum îl ceruse Mircea; dér acest car era împodobit de mânele amicilor; fiă care aduse flórea sea, semnul său de iubire pentru amic, omagiul său pentru omul superior; uegrul cadru al carului, dispărea cu totul sub florii, cunune și verdéță.

Nu se făcuse nici invitațiuni, nici avisuri; lumea află din întâmplare și sute de ómeni din tóte treptele societății veniră, căci îl iubiau, îl plâneau; ei erau fórte nume-

roși, și scurt li se păru drumul de la șosea la cimitirul lui Șerban-Vodă.

Cu toate acestea, calea era foarte lungă, și nóptea venise, când dece brațe amice rădicară coșciugul de pe carul mortuar.

În întunecimea acestui cimitir plin de mari arbori și de triste monumente, lumina faclelor și a candelelor, tremurând printre morminte aretau calea ultimei locuințe.

Luna se rădică d'ua dată ca cum voi și dânsa se salute pe cel care se ducea. Nu se aușiau de cât pașii pe nisip și suspine înăbușite. Era durerea, durerea deplină, întunecată, fără litanii și fără marșuri funebre. Mama, tata, frații, amicii se plecară uă ultimă oră pe coșciug, îl mângâiară din nou, dér în tăcere, și apoi nu mai remase de cât micuța candelă care arăta că un suflet lipsia din România.

Emil Costinescu.

ANUL NOU

ANUL NOU

Am simțit tot-d'a-una uă strângere de ânimă la sfârșitul anului și, copil încă, cugetările mele se îndreptău mai mult spre cel ce se sfârșia de cât spre cel ce începea. Acele douăspre-țece loviră ale orologiului, semnal așteptat al îmbrățișărilor ș'al urărilor, acele lovituri ce tainic resună în mijlocul strigătelor ș'al rîsetelor, aă avut tot-d'a-una ceva dureros pentru mine. Cum? înă diceam; toți fericiți că s'a sfârșit anul! Nică un suspin! Fost-aă toți nenorociți? Ce?

nicî unul din ei n'a iubit în anul ce trecu? Toți nenorociți se'u toți ingrați! grósnică dilemă!

Este óre inerinte naturei nóstre a căuta în veci a'și schimba sórta, a trăi mai mult în viitor de cât în presinte, a voi tot-d'a-una noul și 'n veci noul!

Goethe făcut-a se vorbescă omenirea prin Faust?

„Déca vr'uă dată, dîce lui Mephistopheles iubitul Margaritei, décă vr'uă dată voiú dîce césului de față oprește-te, ești frumos, atunci mă poți arunca în lanțuri, atunci consimț se mă înghiiță pâmêntul, atunci se sune clopotul morților, atunci ești liberat de serviciul têu; se se opréscă cadranul, se cadă acul și lumea se se sfîrșescă pentru mine.“

Da, este în firea nóstră d'a voi necurmat se ne îmbunătăfim sórta, se

credem viitorul mai frumos de cât timpul de față, se vedem țilele trecând fără de părere de rău, s'așteptăm cu nerăbdare cele ce sunt a veni.

„Déca timpul, țice Bouillier, déca acul ar merge pe cadran după dorința și nerăbdarea noastră, n'am avea uă vicță mai lungă de cât aceea a unor insecte cari cresc, îmbătrânesc și mor în câte-va ore.“

Acéstă credință în viitor, acea dorința de lucruri noi ne este folositoare ca ori-ce simțimânt inerinte speciei. Ar fi decî pe atât de puerile cât și de zadarnic d'a 'l nesocoti. Nu în contra lui voiesc a rădica vocea. Nu în contra așteptării nerăbdătoare a necunoscutului, nu în contra veseliei ce toți simt la anul nou voiesc a protesta.

Aștepte omul minunii de la viitor, de vreme ce așa 'i este natura; uite-se

la el cu încredere, iubéscă'l mai mult de cât trecutul și de cât presintele ! Dér acésta se nu 'l împedice d'a 'și reaminti ce nu mai este ; așteptarea fericirii viitoare se nu 'l facă se uite dulcele și duiósele ore ce a gustat în trecut : acésta ași dori-o. Se nu fim ingrați ; ingratitudinea, ca tóte vițiile, este vătămătoare individului ; ș'apoí câte dulci suvenire, câte învățăminte în cel mai dureros scú mai ne însemnat an ! Natura nu cunósce stîrpiciumea. Cât ar fi de dureros și vătămător ca omul se nu culégă ródele crescute pe locul udat cu lacrámile séle ! De ce el n'ar da la 31 Decembre uă reamintire celor ce nu mai sunt !

— Strigăte de veselă și de fericire, liniștiți-vé ; nu vé voiesc réul !

Duióse sêrbători ale anului noú, fiți pe pace ; nu viú se turbur a vóstră veselă. Departe de mine d'a voi

se 'ntrunesc lacrima cu rîsul, durerea cu plăcerea, suspinul cu speranța în acele zile fericite, în cari omul pare a fi regăsit încrederea copilăriei sêle. Acésta ar fi a dori ceva contra naturei, ar fi a privi vieța supt uă falsă lumină, ar fi a recădea în erorile acelei religii, atît de puternică încă, care a făcut atâta rău omenirii. Dér în ce ar fi mai puțin vesel d'a serba un an ce nu mai este de cât d'a serba un an ce 'ncepe, când ênsași mórtea n'are nimic trist în sineși?

S'a privit mult timp, și se privește încă, mórtea cu gróză; ș'acéstă judecată, ce tinde a dispăre din națiunile civilisate, supsistă încă numai din cauza unor credințe religioase. Cu tóte acestea mórtea n'are nimic întristător: ea nici că esistă. Nimic în natură nu móre, nimic nu se naște: totul se transformă. Acéstă transfor-

mare necurmată a materiei, considerată într un mod subiectiv nu póte avea nimic penibil, din contra, ca este mângăietóre pentru speciă. Într'un mod obiectiv, neapërat că ea face pe individ se suferi; nici uă dată ênsă transformarea naturală a materiei nu póte cauza omului disperarea ce ideia sêi vederea morții produce în „*sufletele religiose*“.

Așa stând lucrurile în natură, cum reamintirea anului sfîrșit ar putea întuneca uă serbare? Căci ceea ce este adevăr cu materia, este și cu timpul, care și dênsul n'are nici început nici sfîrșit.

Se nu primim dêr sfîrșitul anului ca un ce dureros: se serbăm pe cel care începe, cum se face ađi, dêr se serbăm și pe cel ce se sfîrșese.

De ce se despărțim cu gândul ceea ce în fapt este unit? Se serbăm în séra

de 31 Decembre tinerețea în anul nou: d'ér se serbăm și betrânțea în anul cel vechiū. Se ne pregătim a culege florile ce vor răsări, d'ér se nu uităm d'a aduna ródele ce sunt cópte. S'avem încredere în viitor, d'ér se ne folosim de trecut, spre a ne bucura mai bine de presinte. Se strigăm trăiască 1876, d'ér se nu uităm pe 1875.

Paris, Decembre 1875.

SPOVEDANIA UNEI MURINDE

SPOVEDANIA UNEI MURINDE

. . . Intâmplarea făcu ca hârtiele mult încercatei familii X se vină în mânele nóstre, hârtii din cari multe învătăminte s'ar putea trage, căci multe suferințe ne fac ele a cunósce.

Publicăm, fără a șterge ș'a schimba nimic, afară de numele propriu, trei scrisori ale sărmanei dómne X (Florica) scrise din Nizza, către sora sea (Marióra) la Bucuresci. Sunt póte părți. din aceste scrisori, cari vor părea unora prea aspre, séu póte chiar nedrepte; este ênsé firesc ca Florica să fie înăsprită contra credințelor ș'a civi

lisațiunii noastre, ea care atât de mult a plâns... pentru c'a iubit ! Este firesc ca ea, lovită d'uă bătă care atât de mult ațîță simțirea, se nu simță, se nu scrie ca noi, d'aceia nu cutezăm a șterge nimic, de tēmă d'a nu denatura totul !

Florica către Marióra

Nizza, 27 Martie 187 . . .

Voi-veți, dulce surióra, a citi scrisórea ce ți-o trămit ? Crede-veți tu că încă sunt demnă d'uă parte din a vóstră iubire ? Nu știu ce se petrece în inimele vóstre, nu știu cum veți primi aceste rînduri ce vin de la biata Florica vóstră; nu știu de nu le veți arunca cu pripă, de tēmă ca ele se ve mânjescă pe voi cari sunteți curate de orî-ce pecat. Nu știu ce

gândiți, nu știu de 'mă veți putea da, fiă și de milă, acea iertare fără de care nu voiui a muri! Dér cine 'mă spune că mă veți crede? De ce se nu vă minț spuindu-vă că mor, eu care v'am mințit în ultima sărutare ce v'am fost dat? Cum ați crede uă ființă care ș'a călcat jurămintele, care a fugit de la sociul căruia jurase vecinică credință, care v'a lăsat în lacrimi spre a se duce cu cel ce o iubia; cum m'ați crede pe mine, care fără nici uă împotrivire m'am aruncat cu foc în brațele omului iubit, care fără nici uă luptă am lăsat p'un *străin*, cum îl numește lumea, se'mă ștérgă sfânta sărutare ce mama 'mă dase cu puține ceasuri măi 'nainte!

Ancă aud a mamei duiósă voce dîcîndu'mă dîlnic cu iubire: „fetico, ai răbdare, cine scie, póte cu timpul bărbatul tēu se va schimba, póte

blândeța ta, dragostea ta nemărginită, stăruința ta d'a 'l iubi îi vor deschide ochiî. Nu iuta, dragă, că supunerea este datoria noastră și că a suferi este sórta femeiei". Aud acum acea sfântă voce, dér atuncea mărturisesc că nimic nu vedeam, nu simțiam, nimic nu doriaam de cât pe *el*, pe *el*!

- Nu sciî când, nu sciî déca voiî putea sfîrși a mea durerósă spovedaniă, nu sciî de nu mă vor părăsi pêně întru sfîrșit slabele puteri ce mi-aű rămas; dér déca voința are putere asupra trupului, déca voința póte ceva, jur, pe dragoștea vóstră, că nu voiî muri pêně ce nu voi sfîrși cele ce simț trebuința a vă spune! Un foc arde a mea inimă, suspinuri es din sdrobitul meű pept, lacrămî rîură din ochiî mei și mă împedică a vedea hârtia pe care tremură condeii meű...

Cu tóte acestea 'mă pare că nu mă sufer, căci sufer cu tine, vorbesc cu tine dulce, dulce surióră. . . Ah! ce fericită aș fi de 'nă-ar fi dat se pot plânga la picióarele mamei, se pot plânga în brațele tèle, se aud vocile vóstre đicându-mă: te iertăm, te iubim! Dér cine 'mă spune că mă iubiți încă? mă îndouiesc d'a vóstră iubire? Nu! nu!... ceva 'mă șioptesce tainic că voi încă aveți puțină iubire pentru Florica vóstră! Dulce și sântă șioptă, șioptesce, șioptesce mereu inimă mele că mama, că sora încă mă iubesc, șioptesce, căci a ta șioptă alină focul ce mă arde și redă viéță sufletului meu. O! dulce copilăria mea, o! desmerdat al maicei mele o! privire plină de dragoste a alor mei, ați perit pentru mine! Vai, vai, nenorocita de mine! Ce am făcut? Ce am făcut?

Lacrămile ce vërşai mă uşurară puţin; voiŭ încerca decî, Marióro, a urma jalnica'mî nărăire. Dér spune-mî tu, mai ântêiŭ, ce face biata mamă, spune'nî cât am făcut-o se suferé, cât a plâns, cât i-am amărît ñilele; spune-mî de se póte ca ea, ce a roşit de mine, se mă iubéscă âncă. Vai! de ce din cauza greşelei mele se suferé cei nevinovaţi! De ce voi se ispăşiţi cu lacrămî de foc pécatele mele? Spune-mî, surióro, déca a venit la auđul vostru că Florica vóstră nu mai are mult a suferi, déca sciţi... dér nu plânge suriórá, voiŭ trăi, voiŭ trăi nu voiŭ muri pêné nu voi fi primit cu sãrutarea vóstră iertarea rëului ce v'am făcut! Biata mamă, biata mamă!...

Florica, Mariórei

Nizza, 30 Martiü.

Dragă surióră, âncă n'am putut sfîrși scrisórea întreruptă de ună ñi prin venirea *lui*, căci doctorul m'a silit a sta în pat și din pat nu pot a'ți scri, căci *el* stă lângă mine mai tot timpul și lângă dênsul nu voiesc a plânge. Cât suferc când mă vede plângênd, cât suferc când vede răpediciunea cu care pășesce cruda bólă ce mă consumă! El scie bine ce am, scie că sunt perdută; dér tot speră în a mea tãmăduire; tot se îndouiesce de ce i-se spune, de ce vede; tot ascéptă lécul ce nu va sosi, tot luptă. tot crede: căci el iubesc! Iubesc și nu 'și póte închipui ca mórtea se póta despărți ceea ce inima a unit!

Astăđi vêđêndu-mă sculată și cređêndu-mă mai bine, a eșit, supuin-

du-se rugăciunilor mele. — Sunt singură, voiŭ plânge decî din noŭ cu tine, căcî nimica nu 'mî potolesce aŝa de bine focul ce mē arde ca lacrămile ce vĕrs vorbind cu tine. De ce nu pot plânge într'una? Pentru c'am greŝit, pentru c'am nesocotit legile făcute de ómeni, pentru că eŭ, măritată cu un om ce nu scia ce este iubirea, am voit a iubi! Am iubit, am ascultat inima mea, am desprețuit legile vóstre!

Nerușinare fără nume! pată vecinică pe numele meŭ, am iubit când n'a-veam dreptul d'a iubi.— Am ascultat natura; am călcat legile ŝi cuvînțele!

Ah! sciŭ că uă asemenea nelegiuire nu se póte îndestul pedepsi, sciŭ că ori-ce aŝi face, orî-carî ar fi pocăința mea, sunt uă femeie de nimica, rușinea, batjocura lumii, rîsul tuturor! sciŭ, sciŭ tot ŝi cu tóte acestea tóte

n'ar fi nimic de n'ar fi mama, de n'ar fi tu. Ceea ce ênsê măresce a mea nenorocire, înveninéză a mea suferință, amăresce a mea durere este că nici pe *el* nu 'l pot face fericit! Nu'l pot face căci iubirea mea, iubirea lui nu mă împedică d'a roși când întêlnesc un clip cunocut. Roșesc, sufer... per!

Vaï vouê, cari veți încerca a înfrânge moravurile și obiceiurile unui popor, vaï vouê, căci veți peri uciși de ênsêși cutesanța vóstră!

Desfid pe ênsuși acel Dumneđeu, către care mică înălțam ale mele rugi, te desfid, Dumneđeule, orî-cine ai fi, orî-cari ar fi puterile téle, te desfid, đic, d'a nu te supune obiceiurilor, moravurilor, deprinderilor unui popor, orî-cât de stupide și de sêlbătice ar fi ele!

Revin, surióră, la a mea spove-

daniă; ênsă nu 'ți pot făgădui că iarăși nu voiŭ perde șirul, căci nu eŭ cârmuiesc ale mele cugetări, ci ele mă duc pe mine, mă duc, mă duc și une-oră așa de iute, în cât nu pot a le urma, cad obosită, inima 'mă bate c'ua tăriă nespūsă, perd suflarea, nu măi vėd, nu măi aud, nu măi simt... ah! ce fericite sunt atunci!

Sciă, Marióro, modul în care am fost crescute! sciă cât de puțin scŭ, măi drept, cât de rău ne era lumea cunoscută la eșirea nóstră din șcôla. Sciă tu multe din câte ași voi a 'ți spune; ênsă totuși înă stă a ți-le reaminti, nu dóră spre a mă încerca a-'mă micșora culpa, nu cu gând d'a spăla pata ce o port întipărită pe fruntea mea, ci numai spre a face cu tine ceea ce fac cu mine, numai spre a 'ți spune ceea ce cuget, numai spre a revărsa din inima mea prea multul

ce o înnecă!.. Ah! facă-se ca cele mie întemplate se fiă altora întru folos; dăr nici acéstă mângâiare n'o pot avea, căci scmă am luat că esperiința altora puțin ne folosesce!

— Impliniam 18 anī când eșii din școlă... când vęđui pentru prima óră p'acel cu care doui anī era se trăiesc în lacrămī, în loc d'ua veciă în fericire, cum nădęjduisem în nescința'mī copilărescă! Ți plăcuī, mă ceru, maņa nu se împotrivi și eū de soț îl luaiū c'ua cumplită fericire. In școlă, acasă, la spovedaniă, în cărți, mi-se spusese atât de bărbați, mi-se încondeiaseră cu fețe atât de negre, în cât prima vorbă dulce ce auđii de la unul din ei, avu pentru tēnăra mea inimă, plină de iubire, un farmec nespus: ea mă îmbetă, fui învinsă fără a fi luptat, fără a mă fi ferit, fără a 'mī fi recunoscut dușmanul!

Țic dușmanul, căci cu crescerea morală și religioasă dată nouă, învățasem a privi bărbatul ca dușmanul secșului nostru, în loc d'a 'l privi ca uă ființă iubită, ca un sprijin firesc, ca uă călăuză sigură, ca un tovarășiu de plăceri și dureri, ca un prieten cu care ne legăm a avea tot în comun, a ne spune totul, a nu ne ascunde nimic, a ne sfătui, a ne sprijini, a ne îmbărbăta unul pe altul în spinósa cale a datoriei ș'a iubirii, care singură póte duce spre fericire; în loc d'acésta, îl priviam, țic, ca un dușman, mă temeam de dênsul, mă feriam de cursele ce mi-le-ar putea întinde, mă pregătiam a mă apăra de cruntele loviră ce le-ar îndrepta în contra mea, și nici nu 'mă cunosceam protivnicul!

Când sosi, nu 'l recunoseuă. Îmă spuse uă vorbă dulce, fuă învinsă, fără nici a bănuia că dușmanul sosise. Ah! de

ce nu mi-se spusese că nu toți bărbații sunt răi, de ce nu m'ați învățat a 'i cunósce bine spre a putea în ȃiua venită a alege cu îndemânare pe cel ce l'ași fi putut face fericit? De ce, când venia un tînér se 'și vécđă uă soră, uă véră, de ce noi tóte eram isgonite, ascunse în camerele nóstre, ca și când ciuina ar fi lovit șcóla? De ce femeia, care menită este a viețui cu bărbatul ieí, de ce se nu fiă crescută spre acest sfîrșit!

Cum va sci ea cārmui noua luntre în care intră în ȃiua căsătoriei séle, când nici mâna n'a pus pe vāslă? Cum va sci a se feri de stâncele, de vîrtejurile, de vijeliele, de viscolle ce va întêmpina în cale, când marea mult schimbătóre pe care plutesce a sea mică și fragedă navă 'i este cu totul necunoscută; cum va sci a vāsli, pericolele fiind depărtate și cerul în-

seninându-se, cum va sci a văslî spre limanul fericirii, când nici nu scie ce este fericirea ?

De ce se nu o învețe a cunósce lumea mai înainte d'a fi aruncată cu desevêrșire în valurile séle; de ce se fiă crescută în taină ca uă călugăriță, ea care trebuie a fi mamă ! De ce se nu cunóscă lumea cum este; de ce se crescă la umbră, în întuneric, în loc d'a cresce la lumina bine-făcătoare !

De ce se i-se nutrécă spiritul cu minciuni și basme; de ce se i-se aréte ca uă necinste, ca un păcat a vorbi singură c'un bărbat, când făcută este spre a trăi c'un bărbat ? Ah ! de ce ? de ce ? Pentru că lumea este data pródă superstițiunii, nesciinței, prejudecăților; pentru ca biata și mult încercata omenire este cârmuită, asuprită, suptjugată d'uă religune funestă și crudă, sêlbatică și egoistă,

imorală și înjositore; d'ua religione
contra naturei, care frică, rîvnă, pismă,
ură a semănat între ómenii; care ti-
căloși, dușmanii unul altuia, bleste-
mați ne-a făcut; care ne-a tăvălit în
noroii, în gunoi, în mocirlă spre a
putea mai sigur și mai cu îndemâ-
nare a ne mănține în rușinosa sa
robiă; d'ua religione împetrită, nesim-
țitoare, vrăjmașă învierșunată a luminei,
protivnică neîmpăcată a iubirii; d'ua
religione care se adapă cu lacrămile
nóstre, se nutresce cu sângele nostru,
se bucură la auđul suspinurilor nóstre,
își rîde de țipetele și de vătările
nóstre; d'ua religione ce lingușesce
pe cel slăvit și lovesce pe cel oropsit;
d'ua religione care ne amăresce vieța,
care ne chinuesce, ne muncesce, ne
înspăimântă, ne îngrozescce; d'ua re-
ligione, în fine, care ne róde inima,
ne spurcă cugetarea, ne distruge vo-

ința măi înainte d'a ne arunca în grópa ce ne-a săpat !..

— Uă lună nu trecuse de când mă măritasem, și deja începeam a vedea, ochii mi-se deschideaă, mintea mi-se trezea din lungul somn în care o ținuseră ș'o cufundaseră basmele ce le cređusem fără a le cerceta: începeam a mă gândi prin mine și nu prin glasul dascălilor, séu prin ajutorul cărților; începeam, đic, a simți, a cunósce! Ah! atunci d'ași fi găsit un om care se scie a citi în inima mea, un om care se scie a iubi, atunci ce soră, ce fică, ce soțiă, ce mamă ași fi fost! Dér vai! cel de la care acceptam tot, cel căruia îi spuneam tot ceca ce se petrecea în mine, cel căruia îi spuneam: te iubesc, te iubesc, răspundea avântului meu, răspundea aseptării mele, răspundea cerințelor inimei mele c'ua înghiățată nepăsare!

Eșia, eșia... mă lăsa singură, singură, singură cu ale mele gândiri! De ce nu pot nara lupta ce atunci se petrecea în mine! Ideiele false cu cari fusesem nutrită se învrăjmășiau, se ciocniau, se isbiau de cele adevărate ce acum căpătam; se încăerau unele cu altele, se trântiau, se doborau, se rădicau ierăși, și ierăși lupta cu foc începea, luptă fără cruțare, luptă în care unul din cei două protivnici trebuia se móră; căci era lupta adevărului contra minciunii, a luminei contra întunerecului, a științei contra órbei credințe, a naturei contra creșterii.

Câte zile, câte nopți de muncă, de trude, de grije, de spaima pînă a se cunósce biruitorul! Gróznice momente; mă îndouiam de tot, nu eram sigură de nimic, nu sciam cu cine era adevărul, cu cine minciuna, cu cine vieța,

cu cine mórtea! Stam martură la acéstă luptă, ce atât mă obosia, mă prăpădia, stam martură și nici nu cutezam a lua parte la ea, care avea se decidă de sórta mea, căci nu sciam cine 'mă este prietenul, cine vrăjmașul! Adevărul birui, natura triumfă, lumina se făcu... dér vaă, ce gol lăsă ea în inima mea! O simțiam atât de mare, o sciam atât de bună, auđiam atât de bine al său glas strigându'mă: voiesc a iubi... și mă găsem unită pe veciă c'un om, veștejit încă de tēnăr, care nici uă dată nu iubise, care nu putea iubi, și care, neînțelegēnd ce este iubirea mă lua drept nebună!

Eșia, eșia mereu, eșia tot singur, și singură mereu rămâneam... reintra scū nóptea târđiū, scū în điorii đilei, și atunci ursuz, necăjit, posomorît, certându-mă, ocărându-mă, înjurându-mă!

Vouë, vouë ce ați trecut p'acolo ; vouë, tinere fete, pline de iubire, ce ați întâlnit numai nepăsare în omul de la care asceptați iubire, vouë numai vă dau voiă d'a arunca cu pétră în mine, căci numai voi știți ce este a suferi !

Două ani, fără a mă plânge, am suferit insulte și ocări ; două ani, am fost batjocura, rîsul, rușinea lui ș'a lumii ; două ani, am încercat și și nopțe, oră cu oră, minut cu minut, a 'l atrage prin blîndețea, prin răbdarea, prin stăruința mea d'a 'l iubi, prin rugăciunile, prin sfaturile, prin suspinurile, prin lacrămile mele ; două ani, am făcut tot ce mi a fost în putință spre a atinge înîmăa lui ; dér totul n'a putut nici măcar a scudui puțin a lui cumplită nepăsare ! Totuși însă ași fi trăit cu dînsul, ași fi suferit mereu, ași fi suferit pînă în ziua când,

urîndu-i-se lui d'a mea suferință, m'ar fi părăsit cu totul, căci acésta era și *datoria* și voința mea! Ași fi făcut-o, déca neprevăduta întemplantare și neascultătórea ânima mea n'ar fi otărît alt-fel de cât a mea cugetare! Déca ânima mea ar fi voit s'asculte de obiceiuri, de cuviințe, de convențiuni, cari mă împedecau d'a iubi pe altul de cât p'acela ce nu voia a mă iubi; déca ea ar fi cercetat care 'mă este interesul și nu cea-a ce este firesc, ah! gândule, de ce tăcuși când *el*, ce d'atâtea ori ștersese lacrimile mele, când *el* ce mângâiase a mea durere, când *el* ce 'mă dase atâtea probe de iubirea sea, când *el* pe care de mult îl iubiam, de și mie ênsună îmi negam acésta, când *el* se aruncâ la piciórele mele strigându-'mă te iubesc, te iubesc,... vino, vino!... de ce, gândule, mă lăsași se m'arunc învinsă de

dragostea lui, în brațele ce 'mă deschidea; de ce mă lăsași se fug cu dânsul, când nici n'avém *dreptul* d'a'l iubi? De ce? déc'atunci tăcuși, învins pôte de tăria iubirii nóstre, de ce vii acum, când este pré târđiú a îndrepta réul, de ce vii a 'nă amărí puținele đile ce măi am a trăi!

Ah! gândul nostru, care sbórá cu atâta iuțélă, care într'uă clipă străbate munții și mările, care c'ua ochire vede cele de față și cele ce aú fost; gândul nostru care cu destoinicia descucă itele încurcate ale lucrurilor și zăresce în același timp cele două căpătâie și tot lungul șirului; gândul nostru care frămêntă cu iuțéla fulgerului întêmplările îndoióse spre a scóte din ele uă dréptă tălmăcire, gândul nostru pare une orí că dórme! dórme, și numai așa scim că nu este ênsăși dumneđcirea; dórme séú decă

nu dórme, șioptesce atât de tainic, în cât cu neputință ne este a auđi a sa glăsuire a urma ale séle învătăminte. Gândul adormind, fapta apucă înaintea lui; vai ênsé, vai de noi când el se trezesce din scurtul său somn! Plâns amar! grele suspinuri, zadarnice oftări, réul s'a făcut, nu voi îi veți fi lécul!

Nizza, 3 Aprile.

De și în pat și d'ua nespusa slăbiciune, mă simț pare ce-va mai bine. Mă voiú încerca decí, sorióro, a mai vorbi puțin cu tine, căci cine scie cum voiú fi mâne!... De trei ȓile frigurile mă frământă și mă împedecă d'a odihni mult obositul meu cap. Ochiú 'mí ard; peptul mă dóre ș'ua sudóre rece acoperă trupul meu... tușesc într'una, și une ori așa de mult,

În cât sângele mi se suie în cap și roșiasce d'ua-dată palida-mi față.... roșiață ênsă cu totul alta de cea de altă dată! Ah! cât mă dóre, când, fără voiă'mi, zăresc oglinda ce odinórá mă arêta frumósă! Ce slabă, ce uscată.... ce urîtă sunt! Ce păcat că nu putem muri frumóse! Ce témă 'mi este, când mă vêd așa schimbată, se nu mă mai iubéscă de cât de milă!... Dér nu, acésta nu se póte, ânima care nu mi s'a schimbat, îmi spune că mă iubesc și că și mórtă mă va iubi! Ah! d'ași puté trăi spre a'l face fericit, d'ași puté... sorióro, sorióro, iubescel tu pentru mine, măiculițo, privesce-l în veci ca un copil al têu; iubiți-l, și îngrijiți-l cum m'ați iubit și îngrijit pe mine; țineți'l lângă voi... plângeți cu dênsul; dér nu 'l lăsați, nu 'l lăsați singur cu a sea durere.

Nu este așa că voi îmi făgăduiți această?...

Dér nu! nu! Voi nu puteți face cea-a ce vă cer! nu puteți face această, c'ați fi ocara și rîsul lumii! l'ați nenoroci, și v'ați nenoroci; v'ați perde și nu l'ați scăpa... Cum, cum se iubiți un om care m'a iubit, când n'avea dreptul d'a mă iubi! Un om care m'a îngrijit ca uă mamă, când n'avea dreptul d'a mă îngriji; un om care s'a jertfit mie când n'avea dreptul d'a se jertfi mie, un om care a făcut totul ce i-a fost în putință spre a mă scăpa, spre a mă face fericita, când n'avea dreptul d'a face nimic? Nu! nu! această nu se pôte... această ar fi firesc!.... Ah! legi barbare, învoiel nesocotite, moravuri rușinoase, obiceiuri stupide cari constituiți civilizațiunea, fiți blestemate întru veciă! Civilizațiune falșă, fățarnică și fără

de milă, ție n'am voit a mă supune,
în contra ta m'am răsvrătit, ție res-
bel de mórte am jurat!... M'ai în-
vins... ți-ai rěsbunat! Mor, dér nu
mă căiesc! Am iubit... am fost iubită...
Mor, dér am *trăit!*...

Mamă iértă-mě.. Marióro iértă-mě...
l'am iubit atât... îl iubesc atât!

Ah! de ce cel care póte âncă *iubi*..
se póta *muri?*...

August, 1876.

UA ROMANCA

UĂ ROMÂNCA

Maria lui Dinicu își iubia, își mângăia și își răsfeța atât de mult pe Ionelul iei, în cât mult era de temut că va eși din Ionel un copil stricat. — În sat de mult timp se imputa Mariei — nu dragostea, căci Românului îi place a se drăgosti cu ai seî dér slăbiciunea iei către băiatul seu: „Prea ești slabă cu dênsul soro, prea te supui lui, prea ascuți de voințele séle; — ai se'l strici fă; — ce'l răsfeți așa, Mario, nu veți că nu mai e copilandru, ci gogémete flăcău, tocmai bun de însurat? — “

Maria asculta, rîdea și 'și rës'buna

de ȕiscele satului desmerdând ŝi mai cu foc pe Ionelul ieî.

Uă singură dată Maria nu rîsese la uă imputare de felul acesta; uă singură dată ea nu auȕise cu nepă-sare dojenile ce ȕilnic îi se făceaă în privinȕa creşcerii ce da lui Ionel. Maria tresărise, faȕa ieî se întristase, dase de două ori din cap cu pripă, cu tăria, ŝi părea c'ar fi voit se ȕică: nu, nu, acésta nu se pôte, acésta nu va fi; părea c'ar fi voit se gonéscă, se alunge departe un gând răă; uă lacrimă rîurase pe obraziî sėî, înegriȕi de arşia sórelui, când Moş Radu, muştrând-o îi ȕisese:— „Mario, mă tem că ai făcut o fėtă din Ion, în loc d'a face dintr'ênsul un vitéz, un voinic, cum era bietul sėu tată; nu sciū ȕeă ce pómă va fi Ionelul tėu dér m'aş prinde că soldat bun nu se va face dintr'ênsul.“ —

De ce tresărise, de ce se întristase Maria auzind pe Moș Radu imputându'i ceea ce ȕilnic îi se imputa? de ce vorbele lui Moș Radu n'o găsiră nepăsătoare, suriȕând ca de obicei?

Se 'nspăimântase ea óre la gândirea că Ionelul ieí póte se devină rĕu?

O! nu, nu, Maria era mamă și mamele nu cred, nu gândesc, nu pot bănuí, fiă măcar în trecĕt, ca copíi lor sĕ póta deveni rĕi. Mamele nu numai nu se îndouiesc nicĭ-uă-dată de dĕnșii mai 'nainte d'a fi greșit eí, dér încă chiar când vĕd greșelile copíilor lor, când vinováția lor este fáțișă, ele tot speră, tot se îndouisc puțin, și când nu mai e puțină d'a se îndoui, caută a mieșora culpa celor pe cari îi iubiau, cu cari se fáliau când erau nevinováți, pe cari îi iubesc, îi plâng acum că au greșit.

Ce speriaise dér pe Maria?

Gândul că Ionel nu va fi un
voinic?

O! nu, nu, Ionel o iubea prea
mult, Ionel semăna pré mult cu bie-
tul său tată, ca se nu fiă voinic; ea
scia că Ionel va fi ca și dēnsul un
adevërat Român!

Ore tresărise Maria auđind acel cu-
vânt de soldat, ce spune atâtea lu-
cruri ânimei unei mame?... despăr-
țirea, depărtarea din satul în care ai
născut, în care ai crescut, părăsirea
tuturor ce'ți sunt dragi, traiul cu to-
tul schimbat dintr'ună ți într'alta,
vieța de oraș, casarma, altă mâncare,
alta îmbrăcăminte, altă ocupațiune,
disciplina soldățescă în loc de munca
liberă pe câmp; departe, departe de
casa, de satul, de județul pôte în
care ai născut!

Nu sciü, nu sciü decât este acest

cuvânt, soldat, pronunțiat în trecăt de Moș Radu, care pusese pe Maria pe gânduri; nu știu, și d'aș ști-o poți că n'aș spune-o, căci nu numai mame vor citi aceste rânduri, și iubesc pre mult pe Maria spre a nu voi se te aud pe tine, tinere și voinice cititoare, dojenind și tu slăbiciunea acestei mame. Ori-ce ai gândi, crede-mă, cititorule, Maria nu are uă inimă comună; Maria, nu numai iubesc, dér este demnă de iubire, și altă imputare nici nu i-se face de către cei ce viețuiesc lângă dînsa, de către cei ce o cunosc de aproape, de cât acea iubire *pré a-fară din cale* pentru Ionel. Este așa de lesne a țice altuia: iubesc măi cu judecată, fii măi bărbat în dragostea ta, iubesc cu măsură, omul nu trăiesc cu dragoste și alte multe de felul acesta! De câte ori n'am dat și eū altora aceste sfaturi, séu

altele de felul acesta, și cu toate acestea când altul mi le-ar da mie, tare mă tem că nu l'aș înțelege. . . .

Ionel are 21 de ani, Maria însesă tot îl desmărdă, îl mângâie, îl răsfășă ca p'un prunc, căci pentru manie copii nu îmbătrănesc: ea tot este neliniștită, speriată, îngrijită când se întemplă ca Ionel se întârșă d'a intra de la lucru; ea tot ar dori se' l aibă vecinic lângă dēnsa și tot i-se pare că Ionel este în primejdiă când nu' l pôte vedé, când nu' l aude ânblând, cântând, vorbind; ea tot se frămētă de grijă, se sperie, și'și perde minșile când pe Ionel îl dore capul, când se taie la un deget, când se întepă la un picior, când îl prinde frigurile, seș când vedēndu-l tăcut, pe gândurș, bănuiesce că nu' i este bine; ea tot nu dōrme, nu mănâncă, nu se odinesce, îl veghiēză, îl învelesce, îi

dă de bcut, îl mângâieă într'una când Ionel cade bolnav; ea într'un cuvânt nu a ascultat de ęisele satului, n'a urmat sfaturile ce 'i s'aũ dat, iubescce tot cu slăbiciune pe dragul seũ copilaș, tot îl răsfață, tot îl desmărdă *pré afară din cale*. — Pare ênsă că Maria nu pré are a se căi, căci satul a cam încetat a o dojeni. a o sfătui. Ionel a devenit un bun muncitor, harnic, vesel, voios; multe mame aũ început a'l da drept pildă filor lor: feciorul Mariei nu se îmbată nică-uă-dată, nu caută pricină celorl-alti, fuge de gâlcévă și lucréză ca un voinic; el de sigur ar fi pus deja ce-va la o parte, ar fi putut îndulci ęilele mamei séle, ce începe a deveni bętrână, decă ciocoiul pe moșia căruia lucréză n'ar nedreptăți, asupra pe cei ce'i muncesc.

Ionel era de câte-va ęile tăcut, sta

pe gândnri, clocea ce-va; mergea venia, se învêrtia prin casă, își arunca căciula, o relua, se trântia pe pat, se scula d'ună-dată, se uita în stânga, în drépta, la tavan, pe jos, punea mâna pe fusul Mariei pe făcăleț, pe pirostria încă caldă; schimba din loc copaia, donița, ciubărul, urciorul, se apropia de vétră, scormănia cu degetele cenușa, lua un tăciune, îl punea în luléua sa din care trăgea într'una fără a lua sémă că nu mai avé frunză de tutun în ea, se mai învêrtia cât-va prin odaiă, apoi eșia, se aședa pe prispa casei, își băga luléua în sîn, fluiera între degete său cu uă frunză, cânta une-orî din gură, încet, în cât părea c'ar fi voit ca numai el s'auđă cântecul său de dor; se uita lung la cei ce treceaū pe dinaintea sa fără a'i vedea ênsé, căci gândul lui de sigur nu era a-

colo; se scula din nou, își relua luleua, îndesa bine tutunul în ea, o reaprindea, se preumbla cât-va dinaintea casei, se uita furiș la măsă se vedea ce face, ce pare a gândi, o privia cu iubire d'ér în același timp cu întristare, cu milă. De trei zile Ionel nu mai mergea la lucru, nóptea nu închidea ochii, se tot învêrtia prin pat, oftând, pronuciând cuvinte fără șir și fără înțeles; la masă d'abia mânca; își frământa mămăliga între degete, risipia mai multă pe masă, pe d'ensul, pe jos de cât băga în gură; privia într'una pe Maria, ênsă când ochii lor se 'ntâlnia, se uita răpede în jos, de témă ca ea se nu citéscă în căutătura lui ceea ce el ținea ascuns.

Maria asemenea se schimbăse, înbêtrânise în câte-va zile, mângâia mai puțin pe Ionel. părea a fugi de

dênsul, tremura de câte-orî el începea a vorbi.

Ce se întêmplase în căsuța Mariei? ce venise se turbure liniștea acestor două ființe ce atât se iubiau, ce trăiau unul pentru altul, ce păreau a fi scutiți de trude, de necazuri, de suferințe?

Vorba se lățise în sat că România a încins luptă cu Turcii, acești neîmpăcați și vecinici vrăjmași ai némului românesc, și Maria era Româncă, iubia pré cu mândriă pe Ionel ca se nu tremure pentru gingașul ieî copil.

Ionel nu spusese âncă nimica, Maria nu 'l întrebuse ce are, de ce stă pe gânduri; păreau amândouî a voi ca cel-l-alt se vorbescă ântâiû, nu aveau nici unul nici altul ânima d'a începe a spune ceea ce cugeta. De două orî Ionel, care mereû se învêrtia pe lângă Maria, când scârpînân-

du-se în cap, când tușind, când călcând tare și în loc, de două ori Ionel păru a 'și fi luat ânima în dinți, trăgându'și resuflarea, și sese cu tăriă : *mimă*. Maria ênsă îi tăiase vorba în pripă, îl împedecase d'a urma, cercând d'a amâna, fie pe câte-va minute, ceea ce se temea atât a auđi.

Ieri séră, un cés două după sânțitul sórelui, Ionel se apropiă de Maria, care stând jos, p'uă vechiă albiă resturnată, se uita la ultimele lemne ce ardeaă âncă pe vatră, și urma cu ochii săi, acoperiți de lacrămi, flacăra pe sfârșit care mai nainte d'a se stinge cu totul, revărsa âncă din când în când uă tristă și inegală lumină în odăița lor ; Ionel se apropiă de dênsa, o privi cu o dragoste nespusă, îngenuchiă, îi luă mânele uscate, înăsprite de muncă, le strînse în ale scle, le acoperi cu sărutări, cu lacrămi. Douë

vorbe numai putu scóte Ionel :

Mamă... Mamă...

Maria tresări, uă sudóre îi acoperi fruntea, un fior rece o străbātu, stete un moment nemișcată, înmărmurită, ca țintuită în loc ; de uă dată se rădică în picióre, își aruncă brațele împrejurul capului lui Ionel, își atrase copilul pe peptul său, îl îmbrățișă cu căldură, cu foc, îl acoperi de nenumărate sărutări și lacrimi îl privi cu uă duioșă, cu un amor, cu uă durere, cu uă fericire, cu uă mândriă nespusă, se încercă a vorbi, ênsă plânsul îi tăiă vorba...

— Când... Când... Io..nel...

— Mâne... mâne... mamă...

Maiă 1877.

BALANUL

BALANUL

Firese este omul a iubi. Mai mult, mai puțin, mai tăcut, mai pe față, cu mai multă séu mai puțină statornicia, p'ua singură fință séu pe mai multe, dér fie-care iubesc. Omul are într'ênsul uă cățătime óre-care de dragoste mai mare, mai mică, care crece, se micșoréză, dér cară nici uă dată nu lipsesc cu totul. Acéstă cățătime de dragoste, cere a fi întrebuințată, nu ne dă pace pêne n'o cheltuim, îndreptând-o către uă fință óre-care, oră-care ar fi, oră-cât de puțin demnă ar părea de iubirea noastră.

Iubirea care face fericirea noastră, iubirea care este farmecul vieții, iubirea care măresce, îmbunătățește, rădică, înalță pe om, iubirea este uneori cauza celor mai grósnice chinuri, mai amare suferințe, mai dureróse simțiri. Se nu 'i imputăm ênsă neli-niștea, grija, spaima, ce une-orî ne pricinuieste; se nu 'i imputăm lacră-mile ce ne face a vërsa; țipetele, of-tările, suspinurile ce ne scóte din pept; se nu 'i imputăm nimica, nici uă dată, și nici într'un mod, orî-ce s'ar în-têmpla, orî-cât am suferi; se nu ne orbescă durerea, se nu ne amăgescă nenorocirea, se plângem dér se bine-cuvântăm iubirea; se nu uităm că fericirea nu póte existe fără suferință, că cel care nu suferă nici uă dată, nu simte, nu iubeste, nu trăiesce.

Mult iubise, mult suferise, mult plânsese Moș Radu.

Copil încă își perduse părinții; mai în urmă perduse pe buna bătrână ce 'l crescuse, ce se silise prin mângâierile séle, se 'i îndulcéscă în parte nenorocirea. Insurat între 21 și 22 de ani, își revérsase tótă iubirea asupra nevestei séle: ênsé sórta fără de milă îl lovise din nou, cu cruđime... Safta muri în anul chiar în care se cununase, și Radu rămase ér singur!

Fu ca un nebun Moș Radu după mórtea tinerei și iubitei lui soțic: nu mai mânca, nu mai dormea, nu scotea nici uă vorbă, nu putea nici plânge, nici ofta; părea că se înghițase acea inimă atât de iubitóre, de caldă, de înfocată. Privirea, glasul, apucăturile, traiul, mersul lui se schimbaseră cu totul, par'că nu mai era tot el. Se uita fără a vedea, ochii erau încremeniți în loc, alerga mai mult de cât umbla, nu întorcea capul nici uă dată,

trecea pe lângă cunoscuți fără a 'i vedea, séu când îi ȕărea îi ocolea. Când vr'unul se apropia de dēnsul spre a 'i da ȕiua-bună, spre a 'l întreba cum 'i mai este, ce face, unde alérgă răspundea iute cu uă vorbă douē, era grăbit se mântuiă vorba, se rămână singur.

Straniū lucru! acest om atât de iubitor părea a nu mai simȕi; tot ce i-se ȕicea, ce i-se făcea, îi era indiferinte, nimic din câte vedea, din câte auȕea, nu 'l mai mișca nu 'i mai mergea la inimă; își părăsise prietenii, trăia singur, fugea de dragostea ce i-se arēta.

Trecură multe luni, mulȕi ani pēncē ce Moș Radu sē 'și revină în fire, și ȕēu, nu sciū dēcă se întremase bine, căci în sat unii ȕiceau, că e lovit.

că 'i lipsesce uă dógă, că nu e ca lumea, că e cam într'uă parte, că e lunatic, isbit, ș'alte multe de felul acesta. Adevărul este că Moș Radu avea ceva ciudat în uitătura, în apucăturile lui. Une-orî rîdea cu hohote, alte orî plîngea ca un copil, fără ca nimic se fi putut pricinui plânsul său rîsul său; alte orî sta în loc, pe gânduri, își trăgea și 'și mușca mustața ca cum ar fi voit s'o smulgă, s'o mănânce. Indată ce 'și mântuia lucrul, nu se măi vedea; nu se măi audea de dînsul; nu vinea la horă, nici la biserică, nici la cârciumă; el sta închis în grajdul său cu Bălan.

Moș Radu iubia pe Bălanul său pînă la nebuniă; muncea cât de ce ca se pótă hrăni pe Bălan, și dău „nu făcea nici uă trébă cu dînsul! îl mîngăia, îi vorbea, îl plimba „ca cum Bălan ar fi fost un copil, său uă ființă

care 'l înțelegea;“ mai mare bucuriă nici n'avea Moș Radu de cât când audea că i-se laudă Bălanul. Era singurul lucru la care se arăta simțitor.

— Fiă, moșule, că al dracului buiestru mai are Bălan. — Fiă, Radule, că voinic, țepăn, mai este Bălanul tău;— fiă mēi, că cal c'al tău nu se găsește de ce poște cale, nici la ciocoï în grajd.

Când audea Moș Radu acestea, înțineria, zîmbetul îi venia pe buze, se mândria, ochii 'i sticliau, se 'nveselia, își mai lăsa biata mustață în pace; și séra, când lucrul era sfîrșit și revenia la Bălan, cu ce foc, cu ce dragoste 'l mângâia, ce mult, ce dulce 'i vorbea.

Moș Radu era bun lucrător, câștiga ênsă d'abia cu ce se se hrănescă, căci el muncia pentru altul căruia i-se părea prea firesc, prea drept, prea

cu cale a se îngrăşa cu sudórea altuia. Adese-orî Moş Radu 'şi mânca mă-măliga gólă ca se cumpere orz lui Bălan, ênsë el nu se plângea ş'ar fi voit mai bine se móră de dece ori de fóme de cât se vîndă pe Bălan!

În mai multe rënduri, mai cu sémă când fênețele se scumpiseră, se înfă-ţişară cumpărători la Moş Radu. Când logofêtul ciocoiului, când sub-prefectul, când arendaşul şi alţi mulţi din acele numeroase fiinţe cari stau la pândă de pădesc momentul propice spre a nă-văli pe préda lor —nădăjduiseră a pune mâna pe calul lui Moş Radu, a 'l cumpăra pe nimica! Dér acesta se supăra, se înfură! „el nu era giambaş de cai, Bălanul nu era de vîndare; ce le făcuse căluşorul sêu, în ce le greşise, ce era el de vină decă fêne-țele se scumpiseră; drept cine 'l lua pe dênsul? ce, n'avea inimă de Român.

nu era creștin? Cum, să se despartă de Bălan pentru câți-va poli? nici mort, nici mort!“

Moș Radu nu numai că nu 'și ar fi vândut calul pentru tot aurul din lume, dér nici nu lăsa ca altul să pună mâna pe Bălan; nu 'l împrumutase nici uă dată nimemū și s'ar fi certat mai bine cu tot satul de cât se primescă ca altul să 'l încalece.

Intr'uă séră, sunt câți-va ani d'a-tuncea, un vecin îi ceruse cu stăruință „să 'i dea puțin pe Bălan, spre a da uă fugă pêne la târg, ca se nu 'l apuce nóptea în drum.“

Moș Radu ênsē stătuse neclintit în otărîrea sea.

— Nu, nu, pe Bălan nu 'l daū, nu 'l pot da.

— Dér bine, moșule, eū nu 'ți cer calul ca se mă duc se mă plimb; scii bine că Ghiță al meū zace de douē

șile și doctorul ăsta care pare a sci multă carte, ȃice cĂ este neapĂratĂ trebuințĂ ca se 'i daĂ astĂđi chiar doctoriele ce mi le-a însemnat p'astĂ hĂrtiĂ.

Moș Radu nu rĂspunse, se sculĂ, merse la grajd, scĂse pe BĂlan, il incĂlecĂ și indreptĂndu-se cĂtre cel ce 'i ceruse calul :

— DĂm mie, mĂi bĂdițĂ, hĂrtia ceea, mĂ duc se 'fi ieu eu doctoriele de care aș nevoiĂ.

AcĂstĂ iubire a bĂtrĂnului țĂran pentru calul sĂu mersese tot crescĂnd. Din ce in ce, mĂi mult iși ingrija, iși mĂngĂia, iși rĂsfĂța pe BĂlan ! il vorbea intr'una ca cum acesta ințelega, și ce e drept BĂlan nu pĂrea nesimțitor la tĂte cĂte 'i fĂcea și 'i ȃicea Moș Radu. IndatĂ ce el auȃea pe iubitul sĂu stĂpĂn venind, rĂdica urechile, da din cĂdĂ, rĂncheza și cĂnd

acesta întârđia puřin p'afară, pe pragul grajdului, 'și arêta nerăbdarea dăund din copite, parcă ar fi voit se rupă scândurile și rînceza și mai cu foc.

De la uă vreme încóce Moș Radu pare a nu se mai găsi atât de bine lângă Bălan. Nu 'i mai vorbește, nu mai glumesce cu dênsul; stă césuri în grajd făr'a deschide gura, séu oftéză adânc și între oftări s'aude numai; „Bălan, bietul Bălan!

Moș Radu pare acum a se rușina când Bălan îl privesce, pare a fugi de inteliginta'i căutătură, pare a 'i ascunde ceva. De la începutul lui Maiu, mai cu sémă, Moș Radu a devenit și mai posomorît, și mai trist, și mai tăcut; nu se plânge, căci acêsta n'a făcut-o nici uă dată; dér ér a început

a 'și mușca, a 'și trage mereu mustața, și din când în când uă lacrimă rîu-rînd p'acea față sbârcită, șerpuiind d'a lungul mustăților séle albe ca zăpada, cădënd pe mânele'î înăsprite, înegrite, séu pe peptu'î uscat, tăbăcit, ne arétă cât de mult trebuie se suferă Moș Radu.

De ce óre este atât de neliniștit, de ce suferă, de ce se teme, se înspăimântă Moș Radu? Ce nenorocire póte se i-se mai întêmple? n'a rămas el singur pe lume? Ceî pe cari 'i iubia, ceî pentru cari și-ar fi vëndut sufletul n'aũ murit, vaî, de mult! n'a fugit el d'atuncea cu cea mai mare grijă d'a nu mai lega prieteșug cu ceî ce viețeau lîngă dênsul? n'a fugit de toți, pe cari 'i cunoscea, și în parte d'aceia pe cari se temea a'î iubi? trăit tot singur, nefind iubit de nimeni, neiubind pe nimeni, așa

după cum își jurase după mórtea bie-tei Safte?

Se fiă óre resbelul încins cu Turciî cari îngrijasce și înspăimântă, întris-téză și pune pe gândurî pe Moș Radu ? Negreșit el este bun Român; dér în sat se spune că nu trăiesce de cât pen-tru dênsul; ș'apoî, el n'are feciori, frați, prietenî la armată pentru cari se tremure; el este ca un mort între vii; nimic nu 'l mai légă de cei ce 'l înconjóră; nu iubescce, am putea đice, nu cunósce pe nici unul din a-cei voinici cari aũ plecat din sat spre a merge se dea pept cu vrăjmașii né-nnului român.

Sunt câte-va đile, Moș Radu se sculă cu điuă, dete de mâncat, de bêut Bălanului, îl țesălă, îi negri co-pitele, îi împleti cóma și códa cu pan-glicuțe roșii, îl mângâia cu 'ntristare,

îl sărută cu milă, îl privi lung cu jale, fără a 'i dice ênsă un cuvânt.

Pare că 'i vorbise mai nainte séu că Bălan îi ghicise gândul, căci și el era plouat, cu mórtea în inimă, nu rîchezase când intrase Moș Radu în grajd, nu atinsese fênul din iesle, ș'abia gustase din grăunțele ce 'i adusesse stăpânul său.

Puțin mai în urmă, Moș Radu scóse pe Bălan afară ș'apucă cu dênsul pe șoséua cea mare, care merge la têrg ; âmbra încet, cu greū, picióarele lor păreaū amorțite, d'abia înaintaū, păreaū că calcă în loc. — Moș Radu mergea înainte și trăgea pe Bălan de căpêstru ; acesta lungise gâtul, ținea capul în jos, urechile, códa 'i atârna ; el, atât de sprinten, de voios de obiceiū, d'abia se mișca, d'abia urma pe bētrânul său prieten, care 'l trăgea într'una.

Ajuns în târg, Moș Radu intră într'ună curte mare, în care lumea vinea, eșia într'una, legâ pe Bălan d'un par, se apropiâ de unul din dorobanții ce erau acolo, îi șopti câte-va cuvinte, ș'apoi intră cu dânsul în casa din fundul curții.

Când reieși Moș Radu din acea casă, care nu era alta de cât prefectura județului... semăna mai mult mort de cât viū, tremura ca omul prins de friguri, sângele 'i înghiețase în vine, privirea'i era înspăimântătoare, părea amețit, uimit, picióarele i-se tăiaseră, și 'și tot freca gâtul cu mâna dréptă ca cum ceva l'ar fi înecat; în cea stângă ținea nisce hârtii, pe care le gliemuia, le motolea, cu lungile și slabele séle degete. Se apropiâ de Bălan, îi luă capul în mâni, se uită lung, dureros la dânsul, îl sărută, și se depărtă, în fugă, fără măcar a

întorce ua dată capul spre a vedea cum îl chiăma Balan!

Reîntors în sat, Radu merse drept la grajd; d'abia putu deschide uşa, atât tremura, atât îi bătea inima, atât era sdrobit de durere, se puse jos pe patul făcut din două scânduri, ce era în fundul grajdului, şi stete mult mult timp nemişcat, încremenit, cu ochii ţintiţi când la copitele lui Balan, întipărite pe scânduri, când la ieslea încă plină de fân, când la copaia cu orđul pe care 'l lăsase Bălan; când la găléta cu care 'i da de bcut, când la vechile potcove, atâmate în cuie pe pereţii grajdului, când la pătură, când la ţesală, la periă, la şea, la fânul aşternut jos, pe care se culcase Bălan; se uită la toate fără a scóte un oftat, fără a vcrsa uă lacrimă, părea mai mult uimit, ameţit de cât suferind...

După apusul sórelui, când ţerani

se întorc cu vitele lor de la câmp, care cu boi, cu vaci, care cu oi, cu cai, Moș Rade era tot în grajd, tot nemișcat, îmmărmurit în loc, nedesmeticit încă. Trecură flăcăi, copii, fetițe, care strigând, cântând, care plesnind cu biciul, care șuerând c'ua frunză, care cântând din fluier, Moș Radu ênsă nimic nu auđisc.

Ecă boi lu nea Marin cu grele clopote de gât, ecă vaca bălțată a Catinchei, ecă caprele lu Petre, oile lu Mathei, ecă mândrul taur al lu Vasile, ce vine încet, călcând maie-stos, mugind, mergend cu capul în sus, cu peptu'i puternic înainte, privind cu dispreț, cu milă pe bieții boișori ai lu Dumitrache, ecă cârlanul lu Constantin, ecă roibul lu Badea, ce vine sprinten rinchezând...

. . . . .

Moș Radu tresare, ascultă, își oprsce

resufflarea, trage din nou cu urechia.. nu, nu, nu este Bălan! Un fior trece pe Moș Radu, își plécă fruntea, pare a se desmetiei, a se descepta, își ic capul în mâni, își ascunde ochi, și lacrimile cari 'l înecaă încep a curge, . . . curg șiróie; Moș Radu plânge ca un copil:

— Bălane . . . Bălane, sermanul mcă Bălau, értă-mě, értă-mě. . . .

Cititorule, decă cunoscă tu pe voinicul ce va încăleca pe Bălan, spre a da pept cu dușmanii țerei, rógă'l se nu 'l bată, ci se 'l îngrijéscă, se 'l mângâie pe Bălan, și se se gândésca vecinic la bietul Moș Radu.

Ems. Maiü 1877.

PRIETENUL MEU ION

PRIETENUL MEU ION

De mic am cunoscut pe Ion. Am viețuit cu dânsul ani întregi, împărtășindu-ne toate simțirile și iubindu-ne cum nu creș că lesne se pôte iubi.

Nu 'mă aduc aminte se fi avut o mai mare bucuriă, de cât în ziua, în care prietenul meș se cunună cu femeia pe care de mult o iubia. Nu sciam atunci câte lăcrămi avea se mă coste în urmă ceia ce făcea fericirea mea. Ensă, chiar d'aș fi sciut, tot atât de vesel, de tericit aș fi fost : căci bucuria cea adevărată este atât de comunicativă, în cât

cu anevoință este a o privi cu nepăsare. Ea te atrage fără scirea-ți, fără voia-ți chiar, și ori cât de rece ți-ar fi firea, îmi pare că este cu neputință ca, privind bucuria altuia, se nu simți a ta inimă bătând mai cu tărie.

Fui cu totul fericit în primele zile ce urmară căsătoria lui Ion: nici un nor nu se arăta, și viitorul se anunța pentru noi atât de senin, în cât n'aș fi putut gândi că el se va putea vr'ua dată întuneca.

Nu trecu însă mult și începui a suspina că Ion îmi dă prea puține momente, fiind necurmat ocupat de Marióralui. Acesta totuși mi se părea firesc, și singur acusaî ale mele nedrepte tânguiri.

Tăcuî deci, așteptând ca timpul se 'mî întórcă uă parte din dragostea lui Ion. Mersei însă mai puțin

pe la dânsul, căci începeam a vedea că presința mea nu 'i aducea plăcerea d'altă-dată.

Credeam că pôte, mergând mai rar la dânsul, voiû avea plăcerea se 'l vëd venind se mă dojenéscă d'a mea purtare, se mă certe că 'l părăsesc. El ênsë nu veni, și fui nevoit a rări și mai mult mergerea mea la acela de care, cu câte-va săptămâni înainte, nu mă despărțiam nici ziua, nici nóptea.

Ah! cât mă costâ acea răceală a iubitului meu Ion, cât mă muncii spre a o putea înțelege, spre a o putea tălmăci într'un mod mai puțin dureros pentru mine, cât căutaî se 'mî esplic a lui purtare! Ce mult aş fi voit se mă pot încredința că nu el era vinovat, că eû eram un ingrat! Este atât de dureros a găsi culpabilî pe cei ce 'i iubești!

— Nimic mai firesc, şioptiam tainic inimei mele, nimic mai firesc ca prietenul se fie părăsit pentru femeia iubită, când ea 'şi părăsesce pentru noi şi tată şi mamă ! Inima-mi ênsă n'asculta sfaturile ce cu témă 'i dam : o simţiam strângându-se, respingând cu pripă mica mângâiare ce credeam a 'i aduce. Ea nu 'nţelegea purtarea lui Ion, ci, simţind tare, iubind mult, voia ca totul se fie la înălţimea simţirii şi iubirii séle.

Cu cât zilele curgeau, cu atât vedeam mai puţin pe prietenul meu Ion. Trecură la început săptămâni, apoi luni, fără ca se ne mai întâlnim. Când ne vedeam, nu mai simţiam aceea nespūsă plăcere d'ua-dinióră. Părea că el sta pe ghimpă şi eă n'aşteptam de cât momentul d'a mă despărţi d'acel pe care, cu câte-va mo-

mente mai nainte, doriau atât se 'l întâlnesc.

Iubirea esista încă între noi; însă, când ascunđi ceva ființei iubite, farmecul cel mare al iubirii este rupt; acea órbă și sublimă încredere, acea nespūsă plăcere d'a putea cugeta tare, dispore îndată, și, cu dēnsa fuge una din cele mai dulci simțiri ce este dat omului a gusta.

Ascundeau lui Ion nemulțămirea ce 'mă pricinuia ne înțelēsa sea purtare, ér el înmă ascundea cauza ieı: cum dér anı fi putut fi bine unul lângă altul!

Un lucru însă nu înceta d'a mă pune în mirare din partea lui Ion. Une-orı înmă manifesta multă dragoste, ș'apoi, d'ua-dată, redevenia rece cu mine, aspru chiar aș putea đice.

Lucru și mai ne înțeles era iubirea ce'mă arăta Marióra. Păream a

fi vechi prietenii și, ceia-ce măria încă a mea nedomirire, este că nimic, din cele ce gândisem în trecut, nu 'i era necunoscut. Ea 'mi reamintea adesea împrejurări d'ale vieței mele, pe cari le uitasem cu desăvârșire; îmi cita dize d'ale mele: tot ce mă privia îi era cunoscut și mai cu sémă tot ceia ce putea se mă ridice în ochii săi. Acésta mă mângâia mult, ênsé făcea și mai ne înțelésă pentru mine purtarea lui Ion.

Intr'ua séră a lunei Decembre, eram și mai pe gânduri, și mai nenorocit de cât de obicei. Nu vădusem pe Ion de mai bine d'ua lună. Mă uitase cu totul, și inima-mi mâh-nită suferia fórte d'a nu avea pe cine iubi. Stam nemișcat, amorțit de suferință, pitulat la gura sobei, privind flacăra focului, care vorbește atât de mult omului nenorocit.

Era uă séră 'ntunecósă, rece. Vântul sufla din tóte părțile c' uă tăriă nespusă: gema, urla. Părea că voiesce se mă nimicéscă, după ce mai ântêiū mă va fi chinuit de ajuns ; părea că voiesce se sfărane zidurile casei, se năvăléscă furios în cămăruța mea, spre a mă biciui cu a sea puternică suflare séu a mă lua, a mă ridica sus, sus ca ast-fel căderea se-mi fie mai repede, mai durerósă, ca se pótă mai bine a se desfăta la auđul țipetelor și văiă-tărilor mele.

Acestea 'mă închipuiam, auđind vântul mugind, urlând și ciocnind ferestrele și ușile, ca cum ar fi fost nerăbdător d'a le sparge c'un minut mai iute. Acestea îmi închipuiam, și mă înspăimântam grósnic d'ale mele gândiri.

Vântul, înveselindu-se d'a mea spaimă, urla și mai sêlbatic, isbia cu uă

furie crescândă gémurile, sguđuia casa din temelie, sufla, şuiera pe supt uşi prin crăpăturile ferestrei, pe coş, prin gaura bróştei, printre scânduri. Intra din ce în ce cu noui şi mai mari puteri, se plimba falnic ca un triumfător pe lângă mine, isbindu-mă din când în când cu recea-ı suflare.

Alerga apoi prin casă şuierând, se rostogolia pe scânduri, şerpuia pe lângă ziduri, se suia pe ele, pe tavă, făcând nenumărate cotituri ca şi când ar fi voit se i se pérđă urma; apoi se împrăştia într'ua clipă în tótă odaia şi numai sciam pe unde fuge, fiind pretutindenı, suflând din tóte părşile d'ua-dată.

Perdelele se legănaü, hârtiele sburaü, praful scormonit nu se putea aşeşa la un loc, flacăra lumınării tremura ca uă frunđă, se 'ncovoia, se făcea mititică, se 'ntuneca, părea a

se stinge de ȕece ori pe minut, ȕnsȕ se 'ndrepta, lucea din noȕ, vȕntul nevoind, se vede, ca s'o stingȕ.

'Mȕ era fricȕ, fricȕ ca unui copil!

Ah! ȕn acele grȕsnice momente, de mi s'ar fi ȕis: primești se auȕi uȕ voce amicȕ, se veȕi un chip cucunoscut, și apoi se morȕ, n'aș fi sciut cum se mulȕumesc celui care mȕ-ar fi vorbit ast-fel, cum se primesc mȕi iute uȕ așa omenȕsȕ propunere.

Sunt multe feluri de suferinȕe, dȕr un cred cȕ pȕte fi una mȕi grȕsnicȕ de cȕt a se vedea singur, nitat, pȕrȕsit de cei cari uȕ datȕ te iubiau! De acȕstȕ suferinȕȕ fie ȕn vecȕi scutiȕi și dușmanȕi celor cari iubesc!

Eram cu totul sdruncinat, amȕfit, ȕngrozit d'ale mele gȕndiri și de singurȕtatea ȕn care mȕ gȕsiam, cȕnd un sgomot neobicȕnit se auȕi pe scarȕ. Tresȕriȕ, mȕ treȕi pe datȕ,

ascultați oprindu-mi resuflarea, de tēmă d'a speria pe cel care venia, pe care deja îl priviam ca p'un mântuitor!

Pașii se apropiară. Ascultați din noă... Da., da..., el era.

Ne aruncarăm unul în brațele altuia, ne strânserăm cu iubire, ne sărutarăm cum se sărută două prieteni ce se regăsesc după uă lungă despărțire. Tăceam amândouă, ênsă ochiă nostră plină de lacrimi spuneaă mai mult de cât uă lungă cuvântare.

Ion rupse tăcerea cel d'ântcîu, îmi ceru amănunte asupra afacerilor, asupra sănătății mele, și apoi îmi spuse că, mamă-sea fiind greu bolnavă la*** este nevoit a se depărta pentru câte-va zile din București, și mă rógă a sta lângă *prietena mea* Marióra, a o îngriji, a căta se o înveselesc!

— Plec mâne dimineță adause el. La 8^{1/2} cel mai târziu, vei fi la mine,

vei sta pînă cînd voiî vcuî se te ridie de la postul ce-ți încredințez.

Tăcu cît-va, ș'apoi, luându-mî, mînile și strîngîndu-mi-le cu iubire îmi șopti măi mult de cît îmi vorbi:

— Se nu spuî Mariórii că o găsești slabă, se nu...

Nu putu sfîrși, dîr lacrimile lui îmi spuseră măi mult de cît aș fi voit se sciî.

Nu găsiî uă vorbă spre a'î răspunde. Î strânseî mîna cu iubire, și se vede că înțelese răspunsul meu, căci plecă, dîcîndu-mî: îți mulțumesc!

Stătui cît-va nemișcat, uimit de fericire și de durere: tresăltam de bucurie, vîdînd iubirea și încrederea ce'mî arăta amicul meu Ion; inima-mî ênsă sîngera, gîndindu-mă la pericolul în care se afla mama lui Ion și iubita nóstră Marióra.

Nu înțelegeam ênsă cum Ion, a-

tât de rece cu mine; cum Ion, care părea a suferi, când vorbiam două minute cu Marióra; cum Ion, a cărui gelosie era de obște cunoscută, pleca acum și mă ruga se alerg lângă Marióra lui!

Nu înțelegeam nimica, dér vedeam într'acésta uă dovadă d'a sa încredere, d'a sa iubire; ș'acésta era destul spre a alina a mea durere, spre a mă face fericit!

Trei zile întregi stătuî lângă Marióra!

Astăzi d'abia pot crede c'am putut fi atât de fericit!

Nu cred se fi fost vr'uă dată uă femeia mai dulce, mai duiósă, mai gingașă, și tot-uă-dată mai înțeléptă, mai curagiósă de cât Marióra.

Avea grația, slăbiciunea femeiei unită cu voința, cu stăruința bărbatului; avea inima celei d'ântêiș și inteligența celui d'al douilea. Ochiu ică albăstri ca cerul, păreau a luci

numai spre a lumina, a 'mbărbăta pe cei suferinzi. Era cu surîsul necurmat pe buze, tot-d'a-una mulțumită, și sunt sigur că din acea gură de înger n'a ieșit uă dată uă vorbă aspră scū uă plângere.

Ce scurtă mi se părea ȝiua lângă acéstă ființă atât de iubită, și cât suferiam, când séra înaintând, trebuia se mă retrag în odaia mea.

Un lucru numai turbura fericirea mea. Marióra tușea mult în timpul ȝilei, și séra când, despărțindu-ne, îi sărutam mâna, mă speriam simțind cât de mult ardea. A doua ȝi ênse Marióra era atât de veselă, atât de sprintenă, de glumécă, de vorbitóre în cât, mărturesc, că uitam ș'a ieî tuse, ș'a ieî căldură, șpre a nu mă mai gândi de cât la farmecele séle...

Totul are un sfîrșit; fericirea cu care atât de lesne ne învățăm, pe care

când o gustăm, o credem nemuritoare. fericirea nu dăinuește mai mult ca celelalte lucruri; un nimic, une-ori o speria, și fuge fără se scim de ce, cum și unde s'a dus.

Se nu ne gândim ênsă prea mult la acêsta; se perdem din vedere, de este cu putință, că fericirea pôte mâne nu va mai fi. De ce se ne îngrijim, de ce se ne mâhnim de mai nainte? Ori-cât am tremura, ori-cât ne-am sili se prelungim a noastră fericire, acêsta ar fi zadarnic și de multe ori n'ar servi de cât a ne lipsi de dênsa chiar pe când o avem. Se profităm bine de ea; se'î cerem, se'î luăm totul ce ne pôte da; se nu 'î cerem ênsă mai mult, supt pedépsa d'a nu avea nimic!

A patra ȕi, Ion se întórse, mamă-sea murise în brațele lui, murise ênsă vai cu ea și fericirea mea! Ion a doua ȕi chiar după sosirea sea, re-

deveni rece cu mine; încetarăm din nou a ne vedea. Îmi reluaiū trista esistență, fui éráși singur. singur. . .

În primă-véra anului 187. . . trei ani după însurătórea lui Ion, fui nevoit a părăsi Bucuresci. Mă otărâiū a merge, mai nainte d'a pleca, se'mi iécū điuă bună de la scumpii mei prietenī, pe cari tot atât îi iubiam, pe cari tot atât îi doria.

Ion mă primi mai ântétū cu răcélă; când ênsē mă despărți de dênsul, mă îmbrățișă cu uă dragoste, c'ua dulcétă neobicinuită.

— Nu întârđia, întórece-te mai curenđ... nu întârđia...

Se opri căci lăcrămile 'l înecaū.

Ah! biéta Mariórá ce schimbată era!

Ea, atât de rumenă altă-dată, ce palidă o găsi; tușia într'una ș'acea tuse resuna ca uă prevestire de mórte în inima mea!

Ochii ieï străluceau încă, ênsă lumina lor avea ce-va jalnic. Privirea era tot atât de pătrunzătoare, ênsă une-orî avea ceva înfiorător, părea că ochii ieï căutaū cu aviditate sănătatea, ce scia că n'o pôte redobândi, séu că, presimțind că se vor închide pentru veciă, căutaū, printr'ună ultimă ș'adâncă privire, a rădica imaginea lucrurilor și ființelor iubite, pe cari îi îmbrățișau pentru ultima óră ! Ea, abia de ieri înflorită, semăna deja cu uă flóre îngălbenită și uscată de vânturile de tómnă !

Aud încă acel *adio*, cu care răspunse urărilor mele de îndreptare, mângâierii ce speram a'î aduce; ved încă surîsul ieï amar, și cletinarea capului prin care îmi spunea că n'o puteam înșela !

Ah ! acel *adio* jalnic îmi spunea tot ceia ce avea se se întempe, ne

pregătia la nenorocirea ce avea se ne lovescă! La ce ênsă servi acêstă timpuriă pregătire? Când nenorocirea sosi, ea ne surprinse: eram cu totul nepregătiți!

Spuneți, spuneți cât veți voi omului: veți perde ființa pe care o iubești, spuneți-o mereu, spuneți-o neîncetat, prevestiți-l cu luni, cu ani mai 'nainte, reamintiți-l neîncetat nenorocirea ce 'l așteptă, nu 'i dați un minut de pace, nu 'l lăsați a se amăgi un moment, el totuși va spera, el tot nepregătit, surprins va fi când nenorocirea va sosi.

Cunosceam de mult bóla Mariórii; sciam c'acea crudă bólă nu cruță pe cei ce 'i lovesce, o vădusem supt ochi-mi deperind, o sciam perdută când o vădui pentru ultima óră, și totuși nu putui crede, că ea se fi murit! . . . . .

Prima-mă întâlnire cu Ion îmi arătă, nu cât suferia, căci acesta o sciam cu prisos, dér cât mă iubia acel prieten d'a căruî iubire mă îndoisem în atâtea rânduri.

Purtarea lui către mine rămase ênsă aceeași, cu singura deosebire că devenise mai sêlbatic, că în loc d'a mă primi cu răcélă, mă evita, fugea de mine.

Intr'ua ȃi, era ua lună și ceva de când murise Marióra, duceam flori, ca de obicei, la cimitir, și ca de obicei găsi pe Ion îngenuchiat la acel mormênt, singura mângâiare ce 'i mai rămăsese. Era cu totul absorbit d'a sea durere, sta nemișcat; ar fi ȃs cine-va vêđându-l că acel om este de pétră, decă numeróse lacrămî isvo-rînd din ochiî . sêi n'ar fi căđut pe florile ce acoperiaũ rămășițele iubitei nóstre Marióre.

Mă oprii la uă depărtare óre-care, așteptaí ca Ion se se depărteze, sciind că presința mea 'í este neplăcută.

După câte-va secunde de așteptare se sculă, începu a așeða florile după mormântul Mariórei, lua una de colo, alta de dincolo, le schimba din loc, punea ênsé óre-care pripă în mișcările séle, părea a se teme d'a fi surprins ; de doué orí îl vèđuí oprindu-se : ascultă, se uită în drépta, în stânga ; mă ascunsei la spatele unui copaciú, nu mă vèđu, 'și reíncepu lucrarea, și înaintând cu câți-va pași îl observaí maí cu luare aminte. Mirarea mea devení și maí mare, când vèđuí că Ion punea la uă parte florile aduse de mine, și că acoperia locul unde se afla corpul Mariórei, numai cu florí aduse de dênsul.

La uă mișcare ce făcuí voind a mă apropia de dênsul, mă auði, în-

dreptă ochii spre mine, mă vădu, se gândi cât-va, și apoi venind cu repediciune spre mine, îmi luă mâna cu care ținém buchetul ce 'l aducém, o scutură de două trei ori cu tăria și cu vocea tremurând, îmi dîse :

— Nu, nu o iubești ca mine ; lasă-mă decî s'o iubesc singur!

Nu putui răspunde nimic și puține zile după acea séră ce mă impresionă atît de mult, plecai din Bucuresci.

Patru luni după a mea plecare primii uă scrisóre de la Ion ; ea deslega enigma ce atît mă muncise.

Scrisórea prietenului meu Ion

Când vei citi, iubite amice, acéstă scrisóre, inima-mă nu va simți, și mult încercata-mă ființă nu va mai viețui

de cât în a ta memoriă, din care nimic n'o va putea goni.

Sciū cât m'ai iubit; nu cređ însă că a ta iubire se fi fost mai puternică de cât a mea; și, ceia ce nu mă tem a afirma, ceia ce 'ți jur înaintea grópei, ce în curênd se va deschide pentru a primi recile mele rămășițe, este că, nici-uă-dată n'am încetat, uă đi, un ceas, un minut d'a te iubi.

Crede vocea unū murind, și dacă vr'uă-dată, te-ai putut îndoi d'al meu prieteșug, piéră iute, piéră pentru vecie acea bănuială, atât de nedemnă de iubirea nóstră.

Ascultă bine ultima-mi spovedaniă, judecă cu asprime, condamnă de voieșți a mea purtare; recunosc ênsu-mi că ți-am greșit: dar fi bine încredințat, că dacă sunt vinovat către tine, nu alta de cât iubirea mea

nemărginită pentru dulcea Marióra este cauza vinovăției mele.

Sciî cât am suferit în a mea tinerete: îmi simțem inima plină de dragoste, mă sciam în stare d'a iubi ca nimeni altul, mă credém capabil a face fericirea ființei ce aș fi iubit, și nimic nu întâmpinam în cale-mi de cât ușurință și indiferență.

Am iubită pe Marióra ȝece ani póte înainte d'a o vedea, înainte d'a cunosce a ieî esistența. Când o întâlni, mi se páru că regăsesc uă vechiă prietenă, recunoscuî în ea ființa atât de așteptată, atât de desmerdată d'ale mele gândiri.

Eú, care eram desgustat de tot ce vȝdusem, eú, care începusem a mă îndoi de iubire, în adevăratul înțeles al cuvântului, care mă credém la rîndul meu nepăsător, incapabil d'uă lungă și seriósă afecțiune, tresăltaî

vădând-o, totul strigă în mine: ea este, ea este și ea a ta este!

Ah! nu, nu eram nepăsător! inima mea era încă tot ferbinte, iubiană, mă simțiam în stare a muri pentru Marióra, și, ceea ce este și mai greu, mă simțiam în stare a o face fericită.

Ți-aduci a-minte câte pedici întâmpinași în cale-mi; părinții ei se opuneau cu înverșunare la această căsătorie, și când sfârâmași ale lor pedici, când obținui consimțimântul lor, trebui se lupt din nou spre a decide pe Marióra se primescă a deveni soția mea.

— Te iubesc, te iubesc mult, te iubesc cum trebuie tu se fii iubit; însă nu pot, nu trebuie se pot a deveni soția tea.

Sciți câte lacrimi, câte rugăciuni, câtă stăruință 'mi trebuiă spre a des-

coperi, spre a fura aceleî dulci ființe secretul, ce cu atâta persistință 'nă ținea ascuns.

Il ghicîi cu timpul, și, ghicindu'l, simțî că a mea iubire crescuse încă în grelele și durerósele lupte ce susținuse.

Marióra scia că suferă de pept; ea nu voia ca a ieî mórte se înghiețe d'ua-dată două inimî.

O iubiam ênsă prea mult pentru ca frica d'a perde uă dată fericirea, se mă pótă opri d'a voi se fiú fericit!

Fericirea nu se mėsórá cu timpul. Ađi, mâne, peste uă lună, un an, dece, două-deci, ea tot trebuie a 'nceta, ș'a-cel stîrșit, orî-cât de depărtat ar fi, tot atâta de dureros, tot atât de grósnic este, tot atât de anarî sunt lacrămile, oftările, suspinurile nóstre când el sosese!

Nebun acela ce crede a fi vecinic

fericit; de plâns, de uă miia de ori de plâns, cel care fuge de ființa iubită, cel care fuge de fericire de frica d'a o vedea uă dată încetând!

Imi este peste putință, iubitul meu, se'ți spun în de ajuns de cât ajutor imi fu a ta amicie în cruntele lupte ce fui nevoit a susține contra sórtci, contra lumii, contra tutor celor cari mă apropiaă. Nu aș sci se'ți spun îndestul ce neprețuit sprijin, ce îndemn găsiți în anicia ta, pentru a nu despera d'a 'nvinge, în acele negre țile în care descuragiat, îngrozit, de cace auđiam, de cea-a ce vedeam, eram gata a cădea, înainte d'a fi trăit, înainte de a fi iubit?

Nu mi-a fost dat ați proba a mea recunoștință prin fapte. Mai mult încă; a trebuit se fug de tine; țic a trebuit: căci așa înțelesei datoria, așa me

sfătui ânima; și, d'ar fi cu puțință a re'ncepe cu vicța, nu me sfiesc a țice că nu m'aș purta alt-fel de cum m'am purtat!

Puține țile după cununia nóstră, îmi fu cu neputință d'a mă amăgi asupra greutății bólei Mariórei; vėđui rėul înaintând, vėđui că țilele 'i sunt numėrate ș'atunci, fără a șovăi un moment, îmi juraî d'a'i consacra tóte momentele mele, d'a'i da tótă iubirea mea, d'a trăi numai pentru ea, d'a fi numai eũ iubit de ea.

Fuî nedrept cu tine, fuî nedrept cu părinții sėi; fugiî de voi toți; vė primii cu rėceală; nu voiî ca se'mi puteți răpi una singură din dulcele'i priviri!

Eram nebun, nebun la culme; Marióra ênsė înțelegese a mea nebuniă, mă dojeni puțin, ênsė spre tótă pedėpsa mă iubi și mai cu foc.

Értă-mă d'a fi fost atât de gelos de tine; scii bine că gelosia mea nu provenea din ne'ncredere; scii bine că 'n acele trei ȝile în care fui silit se mă depărtez de Marióra, pe care încă n'o părăsisem un moment, te rugai a sta lângă dânsa, pêne l'a mea întórcere.

Cum n'aș fi fost gelos de tine când eram gelos de mana, de tatăl Mariórei, când eram gelos de sărutarea ce-o da unei floricele, când eram gelos de păsărelele ce veniaũ a ciuguli din mâna ieĩ, când eram gelos de orele ce consacra muziceĩ séũ citirii, când eram gelos de tot, de tot ce atrăgea a ieĩ privire!

Értă-mă d'a fi fost atât de egoist, d'a fi voit cu orĩ-ce preț a păstra numai pentru mine acest tesaur, értă-mă d'a fi fost atât de nedrept în timpul vieței și chiar după mórtca Mariórei!

Ertă-me d'a fi fost gelos de lacrimile
ce vĕrsaĭ p'al ieĭ mormĭnt, d'a fi fost
gelos de florile cu care 'l ĩmpodobeai.

Voiŭ ca ea care trăise numai pen-
tru mine se fie și mórtă numai a mea!

Adio, adio, te 'mbrățișez cu ĩnfo-
care . . . mă duc la dĕnsa.

Prietenul tĕu,

Ion

Bucurescĭ, August 1877.

ZINCA

ZINCA

Paris, Jouř 24 Decembre.

Se chiémă Zinca. Am văđut-o ieri pentru prima óră la dómna X, și acum aștept cu uă nespūsă nerăbdare minutul când voi revedea p'acéstă vechiă prietenă. Da, vechiă; sunt vechiū prieten cu d-șóra Zinca, îmi pare că am cunoscut-o tot-d'a-una și nici pot înțelege c'ar fi cu puțință să nu-o cunosc. Indată ce o zării—adică îndată ce pusei piciorul în salonul dómnei X.—mi se păru a revedea uă vechiă cunoscință. Abia schimbarăm împreună câte-va vorbe, eram prietenī, și bunī prietenī! Ce plăcută fință!

Totul în ea este firesc, nimic studiat, nimic silit. A plăcut tuturor, tinerilor și bătrânilor, bărbaților și chiar femeilor; căci părea a găsi plăcere și cu tineri și tinere, și cu bătrâni și bătrâne: lucrul nu este cu neputință: ce plăcere poate fi mai mare de cât d'a simți plăcerea ce facem altora?

Domnișóra Zinca D. nu este ce se cheamă frumoasă. Nu are un chip din acele care atrag și provocă privirea. Mulți pot trece pe lângă dânsa fără a o vedea. Nu cred însă să fiă unul care, după ce a văzut-o, să n'o găsească frumoasă. Ori cum ar fi, cată să mărturesc c'a-sără într'una auđiam sfârîind pe la urechile mele: Ce plăcută persoană! Ce ochi! *Quelle charmante enfant!* *Quelle gracieuse personne!* *Quelle distinction!* — Unii se adresaui direct către mine: Cum, nu cunoșteai pe d-șóra D.? Ce plăcută

persónă! Nu răspundeam; séű cel mult mă mărgineam la un : nu, n'ó cunoscém de cât din nume. Alțű ênsé mergeaű mai departe : Cum găseșű pe d-șóra D.? Cum găsec pe Zinca! D'abia mă puteam stâmpăra. Imű mușcam buzele spre a nu striga : ce 'űi pasă ! Cu uă nespusă greutate mă mărginém a îngâna :

— Cum s'ó găsec?.. Bine; imű pare deșűptă, și grabnic părăsiam pe indiscretul meű interlocutor. Inginerul B. ó cunóce de mult; a jucat într'una a-séră cu dênsa. Ore are de gând... aș đice atăt mai bine. B. este un băiat onest, bine crescut, nunciator; dér nu este făcut pentru uă persónă atăt de superióra ca d-șóra D. Dênșű n'ar putea fi nicű uă dată fericiű! Cu ce foc juca! Ce bine 'mi-a părut când l'a refusat la cotilon! B. imű pare prea presuműos.

— Dér, cine este domnişóra Zinca?

— Ce'ţi pasă?

Orî-cât 'ţi aş spune nu vei putea a 'ţi o închipui. Dér, eşti curios; ai voi să scii unde, în ce leat s'a născut, cine îi sunt părinţii, póte chiar cine a botezat-o şi în ce lege este botezată. Este Româncă? Ce cată la Paris? De ce este la dómna X? Cine este dómna X? Ce slujbă are tatăl domnişórei D.? Ce stare? Câţi copii?

Mie 'mă ajunge a sci că este ea; ție ênsé acésta nu póte a'ţi fi destul. Voieşti a sci mai mult, şi ai dreptate. Este firesc se doreşti, să cerci a cunósce cele mai mici amênunte care o privesc; este firesc; căci ea 'ţi este indiferinte. Află decî că este unica fată a d lui D., vèduv, înalt slujbaş; că 'şi termină studiile într'un pensionat lângă Paris; că petrece vacanțele la dómna X.; că adastă pe

tatăl său, care trebuie să soséscă din Bucuresci ȃilele acestea. Dênsul ar fi venind ca s'o ié în țéră, de și domnișóra D. ar voi a măi sta, spre a 'și trece esamenul de institutóre la *Hotel de Ville*.

Dónne! Ce urît soiü de ómenï măi sunt și părinții acestia! Sê voiéscă sê ié pe Zinca!

25 Decembre.

Am fost la d-na X.—fiind aȃi Crăciunul, era datoria mea sê fac acca visită. — Am găsit-o singură în salonașul său.

— Te așteptam, îmi ȃise ea c'un surîs ironic.

— De ce?

— Prea ești curios "Ți-am măi spus că nu 'mï plac bărbații curioși.

— Pot fi curios, dér repet că nu înțeleg.

— Atât măi bine, adause dónna X.

rîdînd; și vedînd că stam gata a da un noî asalt. îmi spuse c'un naturale inenitabil, și pe care nu 'l găsesc femeile din societate de cât când spun contrariul de ceia ce engetă:— Te așteptam pentru că este Crăciunul și sciî că nu mă uiți nici uă dată la sêrbători. Ș'apoi, după uă scurtă pausă, schimbând tonul și ca din întemplantare:

— Cum ai găsit pe Zinea D.?

— Cum s'o gădesc?.. Bine... îmi pare deștéptă.

— 'Tî pare; alții sunt mai puțin deficiî.

— Se vede, țată, điceam dómnei X. țată, de și cram rudă cam d'al douî-spre-decelea ném,—se vede, țată, că nu 'i-ai stricat ca pe mine.

— Uf! Ce lingușitor.

Continuarăm spunîndu-ne banalitățile usitate în lumea *cum se cade*,

de și cată să mărturesc că nu prea escelez în acea scrimă de salon. pênă când, intrând d-șóra D, convorbirea luâ uă direcțiune cu totul nouă. Ce bine și cu ce simplitate vorbesce dânsa! Ce bun simț și ce profunde sunt une-orî observațiunile ce face rîdênd, ca și când ar ȃice lucrurile cele mai naturale! Discută bine, clar și cu pasiune. Aun combătut-o cu viuociune în cestiunea liberului arbitru, ea ținênd afirmativa, eũ negativa. Cu ce foc își susține opiniunea! Cum scăpăraũ vorbele! Și cum împungeaũ une-orî! A trebuit să cer un armistițiũ, care mi s'a acordat cu cea mai bună grațiã, cãci discuțiunea pãrea a se eternisa, cu tóte protestãrile d-nei X, care ne gãsia puțin sociabili.

26 Decembre.

Ion N. a venit ađi la mine. Tot

timpul nu mi-a vorbit de cât de Zinca!

— Ți-a trecut ostenéla?

— Ce ostenélă?

— D'alatăierî, adică de ieri: căci se crăpase de ȃiuă când plecarăm de la d-na X. Fiă că bine jucarăm! Ce mai mazurcă trăséiū cu Zinca D.!

— Sciī că nu joc. N'am fost obo-sit. Ș'apoi am dormit tun! M'am scu-lat la amiédī! Nu sciū de ce spuseiū un neadevăr lui Ion; nu putusem nici închide ochiī; dér apoi și el, de ce sē mă întrebe dēcă sunt ostenit, când scie bine că n'am jucat?

— Ce plăcută persónă! Ce bine jócă! Cum ți s'a părut?

— Bine... îmi pare deștéptă.

— Deștéptă frumușică, cu gust...

— Ce frig este ađī. Imī pare că o sē ningă.

— Ce frig! Vrei sē mergem sē fa-

cem uă visită d-nei X; o să vedem și pe d-ra Zinca, de sigur.

— Ce frig... Este imposibil a se încălzi cine-va cu aceste căminuri.

— Ai, vii? Sunt cu trăsura.

— Nu, nu pot, îmi pare rău, dér nu mă simt tocmai bine, ș'apoi am de lucru.

— Să mergem mâne; vreî?

Nu știu ce pretext găsiu, dér refusaiu. Ce indiscreți sunt ómenii! Voiesc ca toți să fiă la ordinele lor. Când le place un lucru, apoi trebuie să placă tutulor. A jucat uă séră cu d-șóra Zinca, și își închipuiesce că toți sunt ca el! Nu 'mă plac ómenii care își perd capul după prima femeia venită, pe care nici n'o cunósce, cu care abia aș schimbat uă vorbă. Ion este nesuferit...

1 Ianuarie.

Am trămis a-séră un buchet dóm-

neî X. Ađi m'am dus s'o felicit de anul noŭ. Am vęđut pe Zinca. Avea în perii sęi uă cameliă roșiă, din buchetul meŭ.

— Ce frumoșe flori mi-ai trãmis! Am vęđut arare ori un așa frumos buchet. Îți mulțãnesc de nespusa plăcere ce mi-ai făcut. Am ênsă a'ti mărturisi un pecat. Mě ierți, nu e așa? Am dat uă flóre, una singurã, ș'apoi, veđi, am păstrat destule pentru mine, adause dómna X arëtând imensul buchet, care era într'uă glastră pe cãmin.

Surıseî. Dómna X. îmi întinse frumosa'i mânã, pe care depuseî uă ferbinte sărutare. Câte lucruri spune un sărutat! Ce elocinte este el une-orî. și ce bine tãlmăcesce ale nóstre gândiri! Nŭ cutezam a spune tare un simplu : *mulțãnesc*; sărutând ênsă acea mânã făceam uă cumplită spovedaniã! Ce

greu s'ar înțelege omul, decât n'ar avea de cât vorba spre a exprima ale lui simțiri. Are din fericire alte mijloce; are mai cu sémă ochii.

Vorbele sunt supuse unei censurii, aspră, nedrăptă, absurdă, ca toate cenzurile. Nu poți vorbi de cât după un vocabular, consacrat de lumea *cum se cade*, și din acel rece, îngust vocabular este riguros sters, isgonit orice cuvânt care exprimă uă simțire viuă, pasionată, adevărată. Ce fericiți suntem că civilizațiunea n'a disciplinat încă limba ochilor! Ei cutéză încă a nu minți! Vai! de ce așa de des nu scim a citi în acea carte a inimei de cât atunci când nu mai putem găsi în ea de cât un: *prea târziu, prea târziu*.

Stătuî puțin la dómna X. Era lume multă; politețea cerea prin urmare ca conversațiunea să se mărginască

asupra banalităților de rigóre în asemenea circumstanțe.

Nu putusem încă schimba mai nică uă vorbă cu Zinca; mă sculaî totuși spre a pleca. Mă închinaî. Zinca se sculâ, veni către mine, îmi întinse mâna ca unui vechiû prieten, și 'mî ñise rîdînd :

— Tot *determinist*?

— Mai mult de cât orî-cînd.

— Nu țî-o iert... mă tem atît sê n'aî dreptate!

Ah! Ce mult vorbirâm ađî. Cîte lucrurî îmi spuse Zinca! *Mê tem atît sê n'aî dreptate!*

10 *Ianuarie.*

Plécă mâne! Ađî am vëđut'o pôte pentru ultima óră... Tatâl sčñ, d'abia soșit de câte-va ñile, este zorit a se întórce în țéră. O ié. Nu voiesc a o lăsa sê 'șî dea esamenul. Promisesese; dér ce 'î pêsă d'a sea promisiune!

Este stăpânul, și promisiunile n'aū valóre când sunt făcute de cel puternic celui slab: putea se nu promită; nu este decī ținut a se ținea d'a sea făgăduielă. Numai cel asuprit este dator a 'și esecuta promisiunea, căci dēnsul s'a obligat fiind silit a se obliga; n'a fost liber a nu îndeplini ceia ce a promis. O! dreptate omenescă, ce greū ești une-orī de înțeles!

Zinca plécă! Remân singur! A o vedea devenise pentru mine mai mult de cât uă plăcere, devenise uă trebuință; și atât de viuă era aceea trebuință, în cât nicī nu 'mī închipuisem că va veni ȓiua în care uu voiū mai putea a o satisface. Lucrurile, ce ne devin absolut necesare, ne par că nu pot avea sfīrsit. Care este omul care iubind și-a ȓis vr'ua dată: Va veni ȓiua în care nu voiū mai iubi? A! ce sânt, ce adevērat este jurāmēntul a-

celor amanți, cari, ađi, își jură večnică iubire, și cari, mâne, vor călca al lor jurământ!

Zinca plécâ... Atât mai bine! Simțimentul ce resimt pentru dēnsa devenia prea viū. Astăđi este āncă timp. Cine scie d'ar mai fi mâne? Cine scie d'am mai fi putut, mai stānd împreună cât-va, a ne despărți? Cāt aș fi suferit póte mâne de mi-ar fi fost cruțat ceia ce sufer astăđi?— Biéta Zincă! Ce mult mă tem că d. D. va căuta a o mărta cu orī-ce preț. Ce curioși sunt părinți; pare une-orī că nu aū alt gând de cāt a se scăpa de fetele lor! A mărta pe Zinca? Dér cu cine?

Bucurescī, 24 Decembre,
(Dece anī in urmā).

Dece anī de cānd cunosc pe Zinca; Dece anī și pare că este de ieri! Tot ea. S'a schimbat puțin. Tot copilă,

tot gluméță. Póte că vorba'í mușcă
mai puțin, că întépa mai arare orí.
Surísul íi este mai dulce, privirea'í
mai blândă. Ensé orí cât de împinsă
ar fi spre indulgința, acésta n'o îm-
pedică d'a judeca ómenii și lucrurile
cu acea rectitudine de spirit surprin-
dătoré.

Zinca continuă a place, a place
mult. Nu este ênsé iubită în tótă a-
ceptiunea cuvântului. Va avea, are
póte 30 de aní, și tot nemăritată este,
Ce rușine ! Toți se plâng de ușurința,
de nesciința, de futilitatea femeilor
nóstre; toți póte aú dreptate; dér
cum se face ca Zinca, care atât de
puțin le séménă, se fiă âncă nemă-
ritată ? S'ar părea, đéu, că bărbați-
lor nu le plac de cât femeile ușóre,
ignorinte, și că, déca se plâng de
starea în care se află ele, o fac nu-
mai spre a se scuza în proprii lor

ochi de puțina lor constanță către acele cochete, pe caril e părăsesc de cu ȃiua pĉnĉ sĉra ș'adesea de cu sĉra pĉnĉ ĩn ȃiua! Ș'apoi acele cochete, lucsose, ignorinte, aũ mult bun! Avĉnd vecĉnic a le mustra de ceva, ne simțim mai liberi, mai puțin legați către dĉnsele. Cu cĉt sunt mai vinovate, cu atĉt ne credem ĩn drept a fi și noi mai vinovați! N'avem a roși cĉnd ĩnrĉm a casă ĩn zorul ȃilei și dĉca cum-va cucóna 'și permite a ne mustra d'a fi perdut 4,000 sĉu 5,000 fr. ĩn cĉrți; rĉspunsul e gata: de! uă rochiă mai puțin n'o fi peire!

O! dĉca Zinca este ĩncă nemăritată, dĉca nu este iubită, causa este cĉ nu suntem demni d'a o iubi, cĉ este prea superióră pentru noi. Da, prea superióră. Une ori, lĉngă dĉnsa te simți intimidat; te veđi observat; scii cĉ vorbele sĉle sunt cĉntărite,

drept cântărite, și fără voia'ți te gândi dești la ușurința lor.

Vai! Nu avem obiceiul a ne gândi când vorbim, nu scim ce este a ne măsura vorba, mai cu sémă cu femeile, și, când din întâmplare am voi a o face ne este cu neputință. Noi, așa de nostimi cu femeile, ce proști ne găsim lângă uă *femeidă!* O admirâm, dér simțim trebuința a fugi, căci nimic nu este mai penibile de cât a'ți simți inferioritatea lângă uă persónă a cărei stimă o dorești mai presus de tot. Ce alt obiceiunim a dice unei femei de cât că e frumósă, că cântă, că jócă bine, că se îmbracă bine, că roșul séu albastrul îi șéde bine? Ce ochi frumoși.

— *Vous etes vraiment trop amable!* Acésta în salóne. La mahala se respunde: mulțămim d-téle, séu *merci*. Ce plăcut lucru! Séra 'ți dicit: ah!

ce bine am petrecut ađi, și persóna careia ai făcut curte, căci a ție u-nei femeii că'i șede bine cu roșu este ai face curte, repetă într'una :

— Ce amabil este domnul X. ! și'și ție tainic :

— Domnul X. este nebun după mine, séu șoptesce unei amice — cine nu are uă amică? — scii, X este amoresat lulea după mine; sermanul, cum mă iubesce !

Ah ! Zinchei nimene nu'i face curte. Ori-cât de veselă și de nebună este, te simți lângă ea ca scolarul lângă profesor. Da, o repet, este prea superióră pentru noi; căci decă este adevăr că nici uă-dată n'o părăsim fără a ne ție, ce plăcută ființă ! adevăr e asemenea că une-orii evităm a o apropria ! Cel ce va cuteza a cere mâna Zinchei va fi séu un mare prost séu un bărbat cu totul superior...

Pe cel d'ântâiū îl va refusa; pe cel d'al douilea... nu'l vĕd... Era se ȓic... *din fericire*. Ce egoist e omul!

5 *Ianuarĭă*.

De douĕ ȓile, de cĕnd nu mĕ pot vedea pe Zinca, n'o mĕ pĕrĕsesc cu gĕndul.. O iubesc Ńi acum sciū c'o iubesc, cĕt de mult o iubesc. O! cu cĕtĕ nerĕbdare aŃept a sea ĩnsĕnĕtoŃire. Mĕ voiū arunca la piciórele ieĭ, ĩ voiū cere iertare de nesocotinȓa mea, de laŃitatea mea. O iubesc de ȓece anĭ Ńi d'abia am vĕȓut-o cĕte-va luni ĩn ȓece anĭ! Atĕt mĕ temeam a iubi, ĩn cĕt mĕ siliam, Ńi une-orĭ reuŃiam, a crede cĕ iubi-rea ce simȓiam pentru Zinca nu era de cĕt uĕ simplĕ amicie! Am venit, am plecat, am cĕlĕtorit, am trĕit anĭ ĩntregĭ departe de dĕnsa; acum ĕnsĕ nu mĕ pot, nu mĕ voiesc a mĕ miŃca; iubesc, sciū cĕ iubesc; acĕstĕ

bólă m'a deșteptat, citesc în ânima mea; mă simț acum legat, ținuit de Zinca, și, cu cât mă simț mai strînit lănțuit de dînsa, cu atît resimț uă mai adîncă, uă mai viuă fericire. Zinco, Zinco, spune'mi: tu mă iubesci? Te iubesc atît, în cât mi se pare cu neputință se nu mă iubesci. Nu e așa că ți-e milă de mine? Că mă ierți d'a fi așteptat atît spre a mă decide a fi fericit? Ni s'a ȑis atît: — temȑi-vă de prima impresiune—în cât am ajuns a ne înspăimînta, de bătăile ânimei nóstre, a ne îngrozi când nu le putem stêmpera, regula după placul séu caprițiu! nostru!

Am voi a cârmui ânima nóstră, în loc d'a fi cârmuiți de dînsa!.. Ce nebuniă!

Incercăm... ne împotrivim otărîrilor séle. Lupta începe, ne încăierăm...

Suntem învinși; dér câte suferințe, câte lacrimi vërsate în acéstă monstruósă luptă! Chiemăm rațiunea în ajutor. Punem ânima supt tutela rațiunii! Rațiunea, neînțelegënd limba ânimii, o combate cu înverșunare, vede în ea uă inamică de mórte, o urasce cu atât mai mult cu cât o simte mai puternică! Rațiunea nós-tră este uă confecțiune modernă, una din *specialitățile* cele mai reușite, a acelor vaste usine numite *universități*; este netedă, lucește, nu are nici uă asperitate. Ce bine este dată la rân-dea! Ce bine este neteđită d'acea uriașă rân-dea, ce nume are; civilizațiunea!

Cum ar înțelege ea limba necioplită a ânimei!

Artificialul nu se împacă cu naturalul!

Rațiunea modernă nu înțelege i-

nima și când o înțelege este gelosă de dânsa! Ori-cât ar fi rațiunea de mare, nu va puté fi nicî uă-dată atât de mare ca ânima!

Da, m'am temut d'a iubi, m'am rușinat de *slăbiciunea* mea Slăbiciune! Omul când iubește este a-tot-puter-nic și se numesce *slab*! M'am înspăimântat, am fugit în deosebite rëndurî de dânsa, am căutat a o uita, 'mî-am mințit mie, n'am cutezat a'mî mărturi c'o iubiam! Dér, atunci chiar când 'mî-aș fi mărturisit-o, atunci chiar când aș fi sciut c'o iubiam, totuși m'aș fi cercat a'mî uăbuși iubirea, căci ați făcut din căsătoria un ce înspăimântător, un ce nefiresc, un ce monstruos; ați codificat amorul, ați etichetat, ați numerotat drepturile și datoriile, ați timbrat simțimintele, ați înregistrat iubirea.. Bieți ómenî, ce micî sunteți d'écă codul v'è este icóna ânimei! Cât

de jos sunteți, spre a crede că tot ce e legal este permis, că tot ce nu e legal e oprit!

Am iubit și m'am înspăimântat d'amea iubire! Zinco, Zinco! nu eram demn de tine. Iubirea nu este atât de înțeleptă!

7 Ianuariu.

Merge mai rău. Căldura crește. Junghiul devine serios. N'am putut a o vedé. Nu m'aă lăsat!

8 Ianuariu.

Dómne, ce schimbată este! Ce palidă. D'abia s'aude a ieii dulce voce.— A cerut se mă vedă... Odaia era luminată d'uă singură lumînare, pusă p'uă mescióră lângă dēnsa. Ce lugu-bră îmi păru acea odăiță!

Mă apropiaiă... nu se mișcă; ochiisăi ênsē se întórseră spre mine. Mē privi lung, ca și când ar fi voit sē

se încredințeze bine că eram eu, apoi surîse și'mi făcu semn să stați pe scaunul ce era lângă patul său. — Ședui... Mă încercați a surîde, voiți a vorbi îmi fu imposibil, emoțiunea mă îneca, nu găsiți uă vorbă! Tăcerea se prelungi... se aușiați bătăiele ceasornicului.. Număram minutele... Fiă-care era un nou cușit ce simțiam înfigându-se în ânima mea. Eu, care perdusem atâția ani cu cea măi cumplită nepesare, cât suferiam acum de fiă-care minut de fiă-care secundă ce sbura! Iubiam! Ce iute trece timpul când iubești, și măi cu sémă când sciți că timpul îți este măsurat!

Uă lacrimă isvorî din ochiți Zinchei și curse d'a lungul obrazului său, deja lungit, scobit... Zinca n'o simți; uă ideia o preocupa... De uă dată se întorse către mine, îmi întinse mâna. Strînseiți c'ua nespusa iubire

acea mână, atât de palidă care, ardea ca focul, și stăturăm cât-va mână în mână. Ne vorbiam ast-fel, și ce bine ne înțelegeam. La un moment dat Zinca făcu uă mișcare ; cređuți că voiesce a retrage mâna, o strînseiū din nou, și, mai nainte d'a o lăsa a și-o retrage, depusei pe dēnsa uă sērutare... Zinca tresări. Ea, care d'abia se mișca, se rădică d' uă-dată cu uă forță de care aș fi cređut-o incapabilă, șeđu în pat, deschise brațele, mă atrase lângă dēnsa, îmi luă capul în mânele séle, mă privi ochi în ochi... stătu cât-va, esită... ș'apoi în pripă, cu iuțēla fulgerului, depuse pe fruntea mea cea mai ferbinte sărutare ce s'a dat vr' uă dată. Uă vićță întrégă trecu în acel sărutat, care mă arde... care mă va arde tot-d'a-una. Cu orī câtă dulcēță, iubire, iertarea a fost dată, îmi pare uă vecinică mus-

trare, îmi pare că sunt înfierat, îmi pare că toți citesc pe fruntea mea lunga spovedaniă ce a săpat pe ca acel sfânt sărutat !

Sărutatul dat, cădu obosită, sdrobită, se pitulâ pe pernița sea ; d'abia își trăgea suflarea... Îi reluaiū mâna, o acoperii de lacrimi și de sărutări, Zinca părea a nu mai simți...

Ceasornicul sunâ 6 ore ; Zinca ieși din amorțela în care căduse, îmi făcu semn a mă apropia și 'mă dîse cu uă voce deja stinsă : Esistă, esistă... numai n'o vedem ; trecem pe lângă ea, o călcăm une-orî cu picióarele și nu ne plecăm spre a o lua ! ... Ș'apoi adăogâ, complectânduși ideia : Fericirea... Fericirea ! Da, esistă !

— Da esistă, strigaū din tóte puterile mele ; da, esistă, căci te iubesc ș'acum sciū că te iubesc !

— ... Sciam și de aceia am putut

aștepta, îngânâ Zinca cu uă dificultate crescândă... Tăcu, ș'apoî pronunțâ încet, vorbinduși sie-și! Ce fericită sunt... Il iubiam atât!..

Doctorul intră ; trebui se plec!

Zinco, Zinco, iértă-mă! fie-ți milă de mine! Cât a trebuit se suferi vėdēndu-mă așa mic, vėdēndu-mă părăsindu-te de témă d'a te iubi prea mult. Cât a trebuit se suferi, bićtă amică, cât a trebuit să suferi pentru a nu te plānge nici uă dată!

9 Ianuariă.

Zinca nu măi este!

Asnieres. Octombre 1878.

LE PREMIER CHOC

LE PREMIER CHOC¹⁾

Elle allait et venait par la chambre; elle s'asseyait, se levait, regardait à chaque instant sa montre, et, comme il lui semblait que les aiguilles ne bougeaient pas, elle l'approchait de son oreille pour voir si par hasard elle ne se serait pas arrêtée. Comment? A peine onze heures! Il n'était absent que depuis trois heures! Il est vrai qu'ils se séparaient si rarement. Depuis leur arrivée à Bucarest, c'était la première fois que Gheorghitsa sortait sans Hélène. Combien longues elles avaient dû lui pa-

---

1) Voir le texte roumain page 149.

raître ces heures ! Et cependant comme il était parti à l'école joyeux et fier. Enfin il allait apprendre dans une école roumaine, à côté de Roumains, ses frères bien-aimés. Ah ! Hélène n'avait pas perdu de temps pour remplir la dernière volonté de son cher mari, Petru Pop, mort dans la fleur de l'âge, emporté par une cruelle maladie qu'il avait contractée dans les prisons turques, où il avait été jeté à la suite des intrigues et des basses dénonciations de certains tures mahométanisés, qui ne pouvaient lui pardonner de lutter pour l'extension du Roumanisme, pour l'émancipation de ses frères.

— Je te demande une chose, Hélène, une seule chose : fais de Gheorghitsa un Roumain bien trempé pour la lutte, un Roumain qui n'ait pas un jour, pas une heure de repos, tant

qu'un seul de ses frères gémira sous le joug de l'étranger.. Qu'il n'oublie pas que tous les Romains doivent faire partie de la Roumanie libre ; qu'il n'oublie pas que tant qu'un seul sera asservi, tous doivent se considérer comme étant encore dans les fers... Ah ! ma chère Macédoine ! Héléne, vends tout, pars, va à Bucarest, élèves-y Gheorghitsa, qu'il y apprenne, qu'il y travaille avec les Roumains, qu'il y aime avec les Roumains, et puis qu'il s'en retourne à Vlaho-Clissoura, Roumain dans l'âme...

Héléne vendit tout à la hâte, partit, abandonna les lieux où elle avait vécu depuis l'âge de 17 ans. Que de souvenirs ? Toute une vie ! Elle partit cependant sans hésitation, pour aller habiter un pays inconnu dont elle ne parlait la langue qu'avec difficulté ; elle partit à la hâte, car

une seule pensée remplissait le cœur de la fière fille de Timoléon Elefteriadis, de la digne soeur d'Aristide et de Philopemen Elefteriadis : l'accomplissement de son devoir d'épouse et de mère.

Onze heures et demie!... Pourquoi tardait-il tant?... Mon Dieu, pourvu qu'il ne lui soit rien arrivé! et mille pensées plus tristes les unes que les autres traversaient l'esprit de cette mère encore si jeune et déjà si éprouvée. Enfin un pas résonna dans l'escalier... C'est lui! Un doux baiser, et aussitôt une pluie de questions : Qu'as-tu fait? Que t'a-t-on dit? Comment t'a-t-on reçu? Quelle leçon t'a-t-on donnée? As-tu bien tout compris? Es-tu content?...

Mais Gheorghitsa ne répondait pas, un nuage assombrissait son visage,

si serein quand il était parti pour l'école

— Qu'as-tu? Souffres-tu? Tu as les yeux rouges; tes mains brûlent.

Et de nouveau la pauvre mère s'inquiète et tremble que son enfant ne soit malade.

— Gheoghitsa, Gheorghitsa, ne m'aimes-tu plus?

Et, en prononçant ces mots avec un de ces accents que seules les mères savent trouver, Hélène attira son enfant dans ses bras, et l'embrassa, et le caressa avec une indigne tendresse.

— Parle, chéri, dis-moi ce que tu as; pourquoi cacher quelque chose à ta mère?

L'enfant éclata alors en sanglots, et, plus elle le priait, plus sa douleur croissait, et ses larmes devenaient plus abondantes, et les san-

glots l'étouffaient davantage. Il essayait de parler, mais il semblait que ce fût au-dessus de ses forces, et, malgré tous ses efforts, il ne pouvait arracher de sa poitrine qu'un profond et douloureux soupir.

— Ils m'ont... ils m'ont... ils m'ont appelé... appelé .. *grec* !

Et, soulagé par sa confession, Gheorghitsa, plus tranquille, commença à raconter,, avec une foule de détails, comment toute la classe s'était moquée de lui et l'avait appelé *grec* ! parceque sans doute il ne prononçait pas aussi bien que ses camarades cette langue roumaine qu'il aimait tant !

Hélène avait écouté sans dire un mot, sans bouger... mais une rougeur lui était montée au front, ses yeux étincelaient, son sein palpitait, ses doigts se nouaient, se tordaient, com-

me si elle eût voulu les briser les uns contre les autres, elle tremblait de tout son corps.

Tout-à coup elle tressaillit, se leva rapide comme l'éclair, et se mit à arpenter la chambre à grands pas, en répétant: *grec, grec!*...

Il y avait quelque chose de déchirant dans la façon dont elle prononçait ce "*grec*". Ce mot disait tout, et c'était assez pour exprimer ce qui se passait dans ce cœur de mère, frappé dans ce qu'elle avait de plus cher et de plus sacré.

Grec, grec, Gheorghitsa grec? C'est pour cela qu'elle avait rompu avec tous les souvenirs du passé? qu'elle avait quitté les amis, la maison où son fils était né, où elle avait vécu heureuse. aimée? C'est pour cela qu'elle était venue à Bucarest où elle n'avait pas un parent, où elle ne con-

naissait personne, pour que Gheorghitsa soit appelé *grec*? Et par qui Seigneur, par ceux-là même qui devaient le considérer comme un frère enfin retrouvé! Comment! eux aussi lui contestaient sa nationalité, pour eux aussi il existait donc des Roumains légitimes et des Roumains illégitimes! Bâtard, Gheorghitsa, bâtard, sans patrie légale! grec? grec? ah! non, jamais!

Et la noble grecque, devant l'injustice faite à son fils, oubliait combien doux ce nom de *grec* sonnait d'habitude à son oreille. Elle oubliait, pour ne se souvenir que du devoir qu'elle avait à remplir, ses sacrifices, ses souffrances passées. Elle oubliait son vieux père mort en combattant pour l'émancipation de la Grèce; elle oubliait ses frères tombés, l'un près de l'autre, dans la dernière révolte de

la Crète, en criant : Vive la Grèce ! Elle oubliait ses nuits d'enfant, passées à faire de la charpie, à soigner des blessés, à fondre des balles, près de sa mère, victime, elle aussi, de la sauvagerie turque. Elle oubliait, ou, si elle n'oubliait pas, du moins elle étouffait dans son cœur tout ce qui aurait pu apaiser l'ardeur qu'elle mettait dans l'accomplissement de sa sainte mission : elle devait à tout prix faire un Roumain. Et, en faisant cela, elle ne démeritait pas de sa patrie.

En quoi cela pouvait-il porter atteinte aux intérêts de sa chère Hellade ? Un peuple qui veut être libre, doit vouloir la liberté pour tous ! Comment l'esclavage de l'un pourrait-il servir à l'autre ? Liberté pour tous, liberté égale : ni opprimés, ni oppresseurs...

Hélène accablée, brisée par une si

vive émotion, s'assit, tomba dans un fauteuil; elle passait la main sur son front qui brûlait et tâchait de se calmer, de ressaisir le fil de ses idées.

Gheorghitsa n'avait pas perdu Hélène de vue; effrayé du trouble où ses paroles l'avait jetée, de la douleur qu'il lisait sur son visage, il s'efforçait de deviner les pensées qu'il agitaient.

— Est-ce que ses paroles!... Est-ce que...

Non! Hélène le connaissait trop bien pour ne pas savoir combien il respectait, il admirait sa patrie. Mais qui sait?.. Se rappelait-il même ce qu'il avait dit?... Elle paraissait tant souffrir!... Et l'enfant tremblait d'avoir manqué de respect à sa mère. Le remords le saisissait et faisait sentir son aiguillon cruel à cette tendre et aimante créature. Mais l'enfant ne

resta pas longtemps pensif. Le cœur parle plus vite que la raison et les longs raisonnements ne lui vont pas. Gheorghitsa s'approcha de sa mère, abîmée dans ses réflexions et, se jetant à ses genoux, lui prenant les mains qu'il couvrit de baisers ardents, il cria à pleine voix :

VIVE LA GRÈCE !

Emue jusqu'au fond de l'âme, Hélène tressaillit, et, attirant son fils dans ses bras, elle l'embrassa avec amour, avec fierté, avec reconnaissance, et un cri jaillit de son sein :

VIVE LA ROUMANIE

Naples. Octobre 1880.

PRIMA CIOCNIRE

PRIMA CIOCNIRE

Se tot învêrtia prin odaiă, şedea, se scula, se uita mereu la ciasornic, şi, fiind-că acele 'i păreau tot în acelaşi loc, îl apropia de urechiă ca se vedă de cum-va nu a stat. Cum? Abia un-spre-şapte! Trei ore numai de când lipsia! Adevăr că ei se despărţiau aşa de puţin. De la sosirea lor în Bucureşti, era prima oră când Gheorghită eşise fără Elena. Ce lungi i se vor fi părut şi lui acele ore! Totuşi ce voios, ce sprinten, ce mândru plecase la şcolă. Era în fine, se înveţe într'ună şcolă românescă, ală-

turii cu Români, frații săi iubiți. Ah! Elena nu perduse timp întru îndeplinirea ultimei voințe a bietului său soț, Petru Pop, mort în flórea vârstei, luat de uă crudă bólă, în urma intrigelor ș'a negrelor denunțări ale unor greci turciți, cari nu'í puteaũ ierta că luptă pentru respândirea Româanismului, pentru neasuprirea fraților săi.

— Unu lucru 'ți cer, Eleno, un lucru: fă din Gheorghiiță un Român, care se nu aibă uă đi, un cés de odihnă, pe cât un frate d'aĩ lui va fi supt jugul străin... Se nu uite că pêne când un singur Român va fi asuprit, toți trebuie să se privescă ca încă în lanțuri... Ah! Macedonia mea!... Eleno, vinde tot, plécă, du-te în România, pentru ca Gheorghiiță se créscă învêțând, muncind cu Români, iu-

bind cu Români și întorce-te în Vlaho-Clisura cu un Român de frunte.

Elena vându tot în grabă, plecâ, părăsi locul unde trăise de la vârsta de 17 ani. Câte amintiri! Uă vieță întrégă! Plecâ totuși, fără a șovăi, pentru a merge într'ua țără necunoscută, a căreia limbă chiar nu o vorbia de cât cu mare greutate; plecâ în pripă, căci un singur gând coprindea, copleşia acum pe mândra fătă a lui Iemoleone Elefteriadis, pe demna soră a lui Aristide și Philopemene Elefteriadis: împlinirea datoriei ieî de soțiă, de mamă.

11 și jumătate!... De ce o fi întârziând atâta?... Dómne se nu i se fi întêmplat ceva! și uă miă de închipuiră, unele mai jalnice de cât altele, treceaū prin mîntea tinerei și mult încercatei mame. In fine, se auđiră pași pe scară... Écě-1! Uă dulce să-

rutare și îndată uă plóia de întrebări : ce ai făcut? ce 'ți a ȑis? Cum te au primit? ești nenuțămít?... Dér Gheorghită nu respondea, un nor întuneca fața lui, atât de senină când pornise la școlă.

— Ce ai? nu ți-e bine?... ai ochii roșii, îmi pare că arȑi..

Și din nou, biéta mamă se frământa și deja tremura să nu fiă bolnav copilașul său.

— Gheorghită, Gheorghită, ce, nu mă mai iubesci? și Elena rostind aceste cuvinte cu unul din acele accente pe care numai mamele le găsesc, își atrase băiatul în brațe, sărutându-l, mângâindu-l cu uă nespūsă dragoste: vorbește, dragă, spune ce ai, de ce se ascunȑi ceva măiculiței tóle?

Băiétul se porni atunci pe plâns, și cu cât rugămintele mamei sóle de-

veniaŭ mai vii cu atât și lacrămile seŭle curgeaŭ mai mult și plênsul îl îneca mai tare.

Se încerca une-orî a vorbi, dcr acêsta pãrea a trece peste puterile seŭle, limba i se înceșta și silințele seŭle nu produc de cãt un adânc și dureros suspin!

— Mî'aŭ... mî'aŭ... mî'aŭ đis...
Greule!...

Și, ușurat de a sa spovedaniã, Gheorghiiã, mai liniștit, începu a nara cu uã sumã de amênunte, cum fusese luat în rîs de tótã clasa și numit *Greule* pentru cã, se vede, nu pronuncia așã de bine ca conșcolariî sãi acea limbã romãnã pe care atât o iubea!

Elena ascultase fãrã a đice un cuvânt, fãrã a se mișca; fața'i se aprinsese ochiî i scãnteiaŭ, sênu-î palpita, degetile i se legaŭ, se împleteaŭ unul

cu altul ca și când ar fi cercat să se sfărâme unul cu altul, tot trupul îi tremura...

De uă dată ênsă tresaltâ și sculându-se cu iuțela fulgerului, începu a se plimba cu pași răpedi, mergênd, venind prin odaiă și repețind : *Grecule! Grecule!*

Era ceva sfâșietor în modul ieî de a pronunța acest : *Grecule*. Acest cuvânt spunea tot și era singur de ajuns spre a exprima ce se petrecea în acea inimă de mamă, isbită în ceia ce avea mai scump, mai sfânt.

Grec, grec, Gheorghliță grec! De aceia rupsesse ea cu tôte amintirile trecutului, părăsise cunoștințele sêlc, căsuța unde născuse fiul sêu, unde trăise fericită, iubită? De aceia venise în Bucurescî, unde nu avea, nu cunoștea pe nimeni, ca să se ȃică lui Gheorghliță Grec! și de cine, dómne?

D'aceia chiar cari trebuiaŭ se-l pri-
véscă ca p'un frate în fine regăsit!
Cum? Și ei îi contestaŭ naționalitatea!
Și pentru dênșii există óre români
legitimi și nelegitimi! Bastard Gheor-
ghița, bastard! n'are uă patriă legală?
Grec! Grec! Ah! nu! nu! nici uă
dată!

Și nobila Grecă, în fața nedrep-
tății făcută fiului său, uita cât de
dulce suna în deobște la auđul său
cuvântul *grec*! Uita, spre a-și aduce
aminte de datoria ce avea de împli-
nit; uita jertfele, suferințele ieí trecute;
uita pe bătrânul ieí tată mort în
luptă pentru eliberarea Greciei; uita
pe frații săi căduți, unul lângă altul,
în ultima răscolă din Creta, strigând:
„Trăescă Grecia liberă! Uita nop-
țile de copilă, petrecute făcând scamă,
căutând răniți, turnând glónțe ală-
turea cu mama sa, victimă și dênșă

a selbăticeii turcesci: uita, séu de nu uita, înăbuşa în inima sa tot ce ar fi putut să astâmpere focul ce punea întru împlinirea sfântei séle misiuni: trebuia, cu orî-ce preţ, se facă un român. Şi apoi, lucrând ast-fel, nu demerita de la patria sa. In ce această ar putea jieni interesele scumpei séle Elade. Un popor care voieşte într'adevăr se fie liber, trebuie să voiéscă libertatea pentru toţi! Cum robia unuia ar puté fi întru folosul altuia? Liberî toţi, liberî de uă potrivă, nici asuprit, nici asupritor...

Elena, obosită, sdrobită de a sa viuë emoţiune, şedă, cădu pe un jeţ şi frecându-şi fruntea ce atât o ardea, căuta a găsi firul cugetărilor.

Gheorghită nu perduse din vedere pe Elena; spăimântat de turburarea în care vorbele lui o aruncase şi du-

rerea ce citea pe fața-î, se încerca de a ghici gândirile ce o frământău.

— Ore cuvintele scele? . . ore... o! nu, Elena 'l cunoștea prea mult ca se nu știe cât de multe îi respectă, îi admira patria. Dér cine știe? 'Și aduce măcar el aminte ce a ȃis?... Suferia atât! . . și copilul tremura de a nu fi lipsit de respect mamei scele.

Remușcarea venia, și făcea se simtă crudele scele îmboldiri acestei fragede și iubitore ființe. Dér copilul nu stete mult gânditor. Inima vorbește mai iute ca rațiunea și nu-î place lungile sfătuiră. Gheorghiuța se apropiă de mama-sea confundată în gândiri și aruncându-se la piciorerele scele luându-î mânilere spre a le acoperi cu ferbinți sărutări strigă cu glas puternic:

“Trăiescă Elada!”

Mișcată pêne în fundul inime, E-

lena, tresărind, își atrase copilul în brațe, și, îmbrățișându-l cu iubire, mândriă, recunoscință, scóse un înfocat:

Trăiescă România !

Napolí. Ottobre 1880.

LE 14 JUILLET

DE LA

MÈRE BERNARD

LE 14 JUILLET

DE LA

MÈRE BERNARD ¹⁾

Chacun se préparait à fêter le grand jour, et plus le 14 approchait, plus on y mettait d'entrain. C'était une véritable folie ; on avait la fièvre à Belleville. Un souffle de patriotisme, un besoin irrésistible de manifester sa joie pour cette amnistie qu'on allait enfin avoir, secouait, remuait tous les habitants. Dame ! on avait assez attendu, assez souffert ; il n'était que temps que cette fête arrivât pour verser un baume répara-

---

¹⁾ Voir la traduction à la page 177.

teur sur toutes ces plaies encore saignantes.

Puis, que voulez-vous ? Quand on a bien travaillé, on aime aussi à s'amuser, à rire, à trinquer avec les siens, au bruit des fanfares, à la lumière des lampions. Aussi était-on bien fermement décidé à s'en donner le 14; tous étaient d'accord, et, si parfois on se disputait, c'était uniquement sur les moyens à adopter pour célébrer dignement le glorieux anniversaire de la prise de la Bastille et la fête à jamais mémorable de la Fédération.

Seule, la mère Bernard faisait discordance dans cette entente admirable. Elle ne fêterait pas le 14, elle; certes, elle n'allumerait pas de bougies, elle n'enguirlanderait pas la lucarne de sa mansarde et encore moins y laisserait-elle flotter un drapeau tri-

colore. Ah! les hommes, que c'est canaille, Dieu de Dieu!... Tous admirateurs du succès!—Des principes?— Plus jamais! C'est passé de mode! Le gouvernement leur octroie un permis de rigoler, ça leur suffit. Plus de rancune, tout est oublié, et c'est à qui arborera le plus d'oriflammes, ou allumera le plus de cierges à Sainte-Bastille. Ah! si son homme était là, en voilà un qui saurait les faire rougir! Et Louis! Il aurait maintenant trente-deux ans, quel beau gars ça ferait! Mais on a pris ses précautions, on a fusillé toute cette canaille!...

Et la mère Bernard allait son train; la colère la gagnant peu à peu, elle trouvait des accents vraiment éloquents. Si elle ne pouvait convaincre ceux qui l'écoutaient, elle finissait du moins par les attendrir. Car on l'aimait bien, la mère Bernard, et son excen-

tricité, qui ne lui gagnait pas de disciples, ne lui enlevait ni le respect ni l'admiration de ceux qui la connaissaient. C'était du reste une fort brave femme, toujours prête à aider, à secourir les malheureux, contente de pouvoir rendre service, d'être utile à quelqu'un. Lorsqu'il s'agissait de soulager une infortune, elle trouvait toujours, à défaut d'autre chose, un sourire, une bonne parole. C'est qu'aussi elle connaissait bien la souffrance et sous toutes ses formes : la maladie, la faim, les privations de toutes sortes, et la plus affreuse des douleurs, la mort de ceux qui lui étaient chers.

A peine mariée à un brave forgeron de Charonne, Jean Bernard, elle avait vu son mari prendre part à toutes les insurrections qui signalèrent la fin du règne de Louis Phi-

lippe; vint 1848, elle respira un moment, mais bientôt il fallut recommencer à trembler pour les jours de son mari, qui, blessé grièvement aux journées de Juin, n'échappa à la mort que pour être quelque temps après déporté à Cayenne par Bonaparte. Jean Bernard ne rentra en France que vers la fin de l'empire; sa femme avait vieilli, et son fils, son petit Louis, qu'il avait à peine connu, était devenu un homme. Pauvre mère! Qui dira jamais ce qu'elle dût supporter de privations, de misères pour nourrir et élever cet enfant dont elle était l'unique soutien!

Vint la terrible épopée de 1870. L'empire s'écroule; le père et le fils réunis combattirent les Prussiens côte à côte. Heureusement ni l'un ni l'autre ne furent victimes de la fameuse „saignée“. Mais on allait en faire une

seconde et celle-là hélas ! ne devait pas les épargner. En Mai 1871, Louis Bernard tombait mortellement frappé en défendant une des dernières barricades de Belleville. Jean Bernard fut fusillé à la caserne Lobau, et la mère Bernard se trouva de nouveau en face de la misère, et, cette fois, seule, et pour toujours.

Elle n'avait pas même pu obtenir les corps de ses chers morts. On l'avait menacée de l'envoyer retrouver ses Bernard quand elle insistait pour savoir où avaient été enterrés son mari et son fils. A la menace se joignaient les insultes les plus viles, les plus grossières. Mais ce qu'il y avait de pire, c'est qu'on osait devant elle insulter son homme ; alors, le sang lui montait au visage, la fouettait, la cinglait, la brûlait, et, tremblant de

colère, hors d'elle, elle jetait des poignées de vérités à la face de ces lâches.

Cependant, à force de patience, de recherches, de questions, la mère Bernard avait fini par apprendre que Jean Bernard avait été enterré dans la fosse commune du Père La Chaise. Quand au corps de Louis, il pouvait bien y être aussi, mais on n'osait pas le lui affirmer. Elle avait bien tâché d'en savoir plus long, mais sans succès. On lui répétait toujours les mêmes mots. Aussi, à force d'entendre dire la même chose, elle avait fini par croire ce qu'on lui disait. Parfois, dans les commencements, elle essayait bien encore de douter ; mais en prenant l'habitude d'aller s'agenouiller près de cette grande fosse où tant de misères sont ensevelies, elle s'était persuadée que les siens étaient là. Elle ne doutait plus maintenant, et chaque

année elle déposait deux couronnes d'immortelles rouges à la même place : c'est peut-être là qu'ils se trouvent ; oui, c'est là qu'ils doivent être. Et ils y étaient en effet pour celle qui avait baigné de larmes ce petit coin, et de ses vieilles mains calleuses n'avaient épargné aucune caresse à cette terre froide, humide de cimetière.

Cependant le 14 approchait, et la rue de la Roquette était déjà toute pavoisée. Seule, la mère Bernard, refusait d'arborer un drapeau, d'allumer un lampion. Le 13 au soir, c'était du délire ; on riait, on chantait, et chacun voulait payer sa tournée et boire aux amis revenus, à ceux qui allaient enfin revenir, à Marianne ; puis, en chœur, on entonnait la *Marseillaise*, le *Chant du Départ* une foule d'autres chansons patriotiques. On parcourut les rues avoisinantes, bras

dessus bras dessous, saluant au passage les amis et criant de temps en temps, comme pour reprendre haleine : Vive la République ! Vive l'Amnistie ! Des bouffées de joie montaient de la rue et portaient la gaieté à ceux qui ne pouvaient quitter leur chambre. La joie, comme la tristesse, est contagieuse, elle vous empoigne sans vous demander votre consentement et souvent vous entraîne malgré vous. La mère Bernard, croyant se soustraire à cette ivresse, était, dès les six heures, remontée dans sa mansarde ; elle s'était enfermée pour échapper au bruit et au vacarme, et pourtant elle se surprenait écoutant des bouts des couplets qui arrivaient jusqu'à elle ou répétant quelque strophe de la *Marseillaise*, et chaque fois que les cris de Vive la République ! Vive l'Amnistie ! résonnait à son oreille,

elle tressaillait. Tout en elle était secoué, remué, son cœur battait avec violence; l'air qu'elle respirait la brûlait. Sa faiblesse l'exaspérait comme une lâcheté. Comment! elle aussi fraterniserait avec les auteurs ou du moins les complices de la semaine sanglante!—Ils ont voté l'ammistie!—Bah! comme s'ils pouvaient faire autrement.

Du reste, elle n'en voulait pas de leur amnistie, elle n'en avait que faire. On avait fait la guerre à Belleville, on avait tué ou déporté tous les braves. Eh bien! soit: elle acceptait la guerre, et l'on verrait à qui serait le dernier mot.

La mère Bernard allait, venait, gesticulant, parlant sans relâche, jusqu'à ce que, fatiguée, éreintée, elle tomba sur son grabat pour se réveiller bientôt en sursaut aux cris de Vive

la République! encore nombreux malgré l'heure avancée de la nuit.

Le lendemain matin, toute la rue était en mouvement. C'était le 14: les uns se préparaient à aller à la revue, les autres se contenteraient d'un tour à la Bastille et aux grands boulevards, d'autres devaient se rendre place du Trône ou place de la République; les femmes, les enfants continuaient à enguirlander les fenêtres; tous avaient revêtu leurs habits de fête; c'était à qui aurait plus de rubans, de cocardes tricolores. On semblait rajeuni, les vieillards retrouvaient une vigueur inaccoutumée, les malades se sentaient mieux, les nourrissons eux-mêmes plus frais, plus pimpants, souriaient et semblaient tout heureux.

La mère Bernard, sur pied dès l'aube, était transformée. L'agitation

de la veille avait fait place à un calme complet; plus de colère, plus de va-et-vient. Assise au bord de son lit, les mains entrelacées, appuyées sur ses jambes, la tête baissée, elle était toute pensive. De grosses larmes coulaient le long de ses joues ridées et venaient parfois mouiller en tombant ses pauvres mains décharnées. Tout-à-coup, elle se leva et se dirigea vers un placard qui contenait ses vieilles loques. Elle y prit une blouse et un képi de fédéré, et les baisa pieusement. La blouse avait appartenu au père, le képi au fils. Alors son visage s'illumina, ses yeux brillèrent d'une douceur ineffable. Ce saint contact l'avait rendue meilleure, et elle en avait conscience, car en remettant en place ces précieuses reliques, elle murmurait lentement : Ah ! mère Bernard, tu es folle. Ton pauvre

homme valait mieux que toi ! Puis, faisant à la hâte un brin de toilette se faisant aussi belle que possible, elle descendit d'un trait les cinq étages, et, légère, rajeunie, remonta presque en courant la rue de la Roquette, entra dans un magasin, d'où elle ressortit quelques instants après un paquet à la main. Elle reprit sa course et fut bientôt devant la grille du Père La Chaise. Alors elle se dirigea par des sentiers bien souvent parcourus, vers la fosse où dormait Jean Bernard ; car il était là, maintenant elle en était certaine. Agenuillée à l'endroit accoutumé, elle resta quelque temps immobile ; puis soudain, défaisant le paquet qu'elle avait apporté, elle en sortit un petit drapeau tricolore qu'elle planta vigou reusement dans la terre et, se levant, salua par un „Vive la République !

Vive l'Amnistie!“ entrecoupé de sanglots, cette tombe chérie.

Paris voulant s'unir à la mère Bernard pour honorer les héros qui reposent pêle-mêle dans la fosse commune, cria aussi : Vive la République ! Vive l'Amnistie ! Et de lointains échos, des bouffées de joie et d'allégresse venaient à chaque moment expirer sur les hauteurs du Père La Chaise, et saluer, dans ce grand jour, ceux qui moururent pour la République.

14 IULIU

al

MAMEI BERNARD

14 IULIU

AL

MAMEI BERNARD

Fie-care se pregătea d'a serba ziua cea mare; și cu cât ziua de 14 s'apropia cu atât mai mare era avântul. Era uă adevărată nebunie, aveaŭ friguri cei din Belleville; uă suflare de patriotism, uă trebuință ne'ntrînabilă d'ași manifesta bucuria pentru acea amnistie ce 'n fine era s'o aibă sguduia, agita pe toți locuitorii! E destul așteptaseră, destul suferiseră; era timp în fine c'acea serbare se soséscă pentru a vërsa un balsam

îndulcitor pe toate acele răni încă sângerânde.

Ș'apoi, ce vrei ! când ai lucrat bine, îți place se și petreci, se rîdi, se ciocnesc un pahar cu ai tăi la sunetul fanfarelor și la lumina lampionelor : Și toți erau otărîți se-și scotă din capete la 14 Iuliū, toți erau înțeleși, și dacă mai desbăteau une-orî era numai și numai în privința despre cum se serbeze cu demnitate glorioasă aniversară a luării Bastiliei ș'a serbării a tot memorabilei și a Federațiunii.

Numai mama Bernard era uă córdă discordantă în acéstă admirabilă înțelegere. Ea de sigur nu va serba pe 14 Iuliū ; ea nu va aprinde luminări ; ea nu va înghirlanda ferestruia mansardei séle și mai puțin încă va lăsa se fâlfăe pe dēnsa un drapel tricolor.—A ! Dumneđeule, ce

mișei sunt ómenii; toți închinători ai isbândeii! Principii? ca părul în palmă! le-a trecut moda! Guvernul le trãmite un permis de chefuire, și e d'ajuns, totul este uitat și se întrec cine va rădica mai multe stéguri, cine va aprinde mai multe lumînări Sânteii Bastilii! A! dacă sermanul ieii om ar fi aci, écã unul care i-ar face se roșiascã! Dar Ludovic! el ar avea acum 32 de ani; ce frumos flăcău ar fi! Dar eii și-aũ luat tóte mësurile, aũ împușcat tótã acéstã mojjicime

Și mama Bernard nu se mai opria; mânia coprinđând-o din ce în ce, găsea accente în adevër elocinții; daca nu putea se-și convingã auditoriul isbutea ênsã a'l mișca. Cãci o iubeaũ toți pe mama Bernard; și dacã escentricitatea ieii nu putea se-ĩ câștigi discipulii, nu-ĩ rădica nici respectul, nici admirațiunea tutor celor

carî o cunoscea. Ş'apoi ea era uă bună femeie, gata tot-d'a-una a ajuta, a susţine pe cîi nenorociţi, fericită când putea face un serviciu, când putea fi folositore cui-va. Când era vorba d'a uşura uă nenorocire, ea găsia tot-d'a-una, în lipsă de alte mijlóce, un surîs, un cuvânt bun. Căci ea cunoscea bine suferinţa şi supt tóte formele ieî : bóla, fómeea, lipsurile de tot felul şi cea mai spăimântátore dintre dureri, mórtea celor carî îi erau scumpi.

Abia măritată c'un brav ferar din Charonna, Ion Bernard, văduse pe soşul ieî l'vând parte la tóte rescólele carî semnalaseră sfîrşitul domnirii lui Ludovic Filip veni 1848, resuffâ un moment; dér în curênd trebui să re'ncépă să tremure de dîlele sociului ieî care, rău rănit în dîlele de la Iuniu, nu scăpâ de mórte de cât pentru a

fi peste puțin deportat la Caiena de Bonaparte. Ion Bernard nu reintră în Franca de cât pe la sfârșitul imperiului; soția lui îmbătrânise, și fiul său, micul Ludovic, ce abia îl cunoscuse, devenise un bărbat. Sermana mamă, cine va putea spune vr'ua dată ce lipsuri și miserii a trebuit să 'ndure pentru a hrăni ș'a cresce acest copil al cărui singur susținator ea era !

Veni teribila epopée de la 1870.

Imperiul se surpâ; tatăl și fiul întruniți luptară unul lângă altul contra Prusianilor. Din fericire nici unul nici altul nu fură dintre jertfele (aimóseï „lăsări de sânge“;¹⁾ dér era să se facă uă a doua, ș'aceia, vai ! nu era să-i cruce. La Mai 1871,²⁾ Lu-

1) Cuvânt atribuit unui general frances în timpul resbelului ce spusese că trebuiesce populațiunii Parisului uă lăsaré de sânge spre a o calma.

2) Insurecțiunea comunalistă.

dovic Bernard cădu lovit de mórte apărând una din cele după urmă baricade de la Belleville; Ion Bernard fu împuşcat la casarma Lebau¹⁾ şi mama Bernard rămase din nou în faţa miseriei, dér d'astă-dată singură şi pentru tot-d'a-una!

Ea n'a putut dobândi nici chiar corpurile scumpilor săi morţi. Când a cerut cu stăruinţă a i se spune unde sunt înmormântaţi soţul şi fiul ieí, fu ameninţată d'a fi trămisă să-şi regăséscă pe Bernardii ieí. Pe lâng'a-ameninţare, veniaü şi insultele cele mai murdare, cele mai grosolane. Mai rău de cât acestea era că ei cutezaü în faţă-i să insulte pe omul ieí; atunci sângele i se urca în obraz, o biciuia, o sfîrcuia, o ardea şi tremurând de

---

¹⁾ După intrarea trupelor Versaillaise în Paris, aci se esecutară mai multe miş de federaţi, fără judecată.

mânie, eșiiă din minți, arunca urlând grămești de adevăruri în fața acestor lași.

Iu fine, prin multă răbdare, cercetări și întrebări, mama Bernard sfârși prin a afla că Ion Bernard fusese pus în grópa comună la Père-Lachaise. Cât despie corpul lui Ludovic putea să fiă și el tot acolo, dér nu puteau să afirme. Ea căutâ să afle mai mult, dér în deșert. Toți îi repețeau acelea-și cuvinte; și tot auđindu-le sfârșise prin a le crede. La început o coprindea une-oră îndouieła; dér obicei nuindu-se d'a merge să îngenuchie p'acea mare grópă în care erau înmormântate atâtea miseri, sfârșise prin a se convinge pe ea ênsă-și că ș'ai săi acolo crau. Nu se mai îndouia acum, și pe fiă-care an depunea două cunune de imortale roși în acela-și loc; póte c'aci sunt ei; da, aci trebuie

să fiă : și 'n adevăr c'acolo erau pentru aceea care muiase în lacrimi acel colțișor, și bătrânele-î și asprele-î mâni nu cruțaseră nici uă mângăiare aceluî pămênt rece, umed al cimitirului.

Dér 14 Iuliū sosia și strada Roquette era deja tótă împodobită. Numai mama Bernard nu voia să pue un drapel, s'aprinďă un lampion. În séra de 13 era un delir; rîdeaū, cântaū și fiă-care voia să plătéscă pentru a bea pentru amicii reveniți, pentru cei cari erau să revie, pentru Mariana. 1) Apoi, întonaū în corpore *Marseillesa*, *Cântecul plecării*, ș' uă mulțime d'alte cântece patriotice. Toți străbăteaū stradele braț de braț, salutând în trecăt pe amici și strigând din când în când, ca răsufare, Trăiescă Republica! trăiescă Amnistia!

Suflări de bucuriă se urcaū din

stradă și duceau veselia celor cari nu puteau eși din camera lor. Bucuria ca și 'ntristarea este contagiósă, te înhață fără să-ți cêră voie, ș'adese te ié fără voie-ți.

Mama Bernard credênd că se va sustrage acestei beții să urcase de cu vreme în mansarda ieï, și să închisese pentru ca să scape d'aceste scotote; și cu tóte acestea asculta unele căpêtâie de cuplete cari veniaũ pêně la dênsa, s'ũ repeta câte uă strofă din Marseillesa. De câte ori strigarea Trăiască Republica! trăiască Amnistia! ajungea pêně la urechile ieï, tresălta; totul se misca, se scuduia într'ênsa, inima-i bătea cu iuț'ă, aerul ce resufla o ardea; ceia ce-o esaspera mai cu sémă era slăbiciunea ieï ce-o numea lașitate; cum! și ea óre va fraternisa cu autoriï, séú cel puțin cu compliciï sêptemâneï sângeróse? Aũ

votat amnistia ! ba ! ca cum puteau face alt-fel ! ș'apoî ea nu voia amnistia lor, n'avea ce face cu dînsa. Eî aî făcut resbel Belvilului ; aî ucis, aî deportat pe toî accî bravî. Eî bine, fie ! ea primea resbelul și vom vedea al cui va fi cel din urmă cuvînt.

Mama Bernard mergea, venia, gesticula, vorbea fără curmare pînă ce ostenită, zdrobită cădu pe patu-î de lemn pentru a tresări în curînd la strigările Trăiescă Republica ! ce erau încă numeroase de și ora era năintată.

A doua-đi dimineața tótă strada era în mișcare ; era đioa de 14. Unî sî pregătiau sî mîrgă la revistă, alî sî mulțumiau d'a merge la Bastilia și pe Bulevardele cele mari, alî pe piața Republiceî ; femeele, copiiî urmaî cu înghirlandarea ferestelor și toî sî înveșmîntaseră cu straele de sîr-

bătore; se 'ntreceaŭ care de care va avea mai multe panglice și cocarde tricolore; toți păreaŭ re'ntineriți; bētrâni regăsiaŭ uă vigóre neobici-nuită, bolnavii se simțiaŭ mai bine și chiar puincii eraŭ mai viuoii, mai împodobiiți, surîdeaŭ și păreaŭ fericiți.

Mama Bernard, de pēnē 'n ȃi în picioare, era transformată. Agitațiunea din ajun era înlocuită c'ua liniște deplină; nu mai era mânie, nu mai mergea din colț în colț. Stând pe marginea patului, cu mânele 'ncruciate, cu capul plecat, era cufundată în gânduri. Lacrimi mari curgeaŭ printre sbîrciturile obrazului și uneoii cădeaŭ pe sermanele ieii mâni descărnate.

D'ua-dată se sculă răpede și se duse la un dulap care conținea vechile ieii strențe. Scóse uă bli să ș'un kepi de federat și le sărută cu cucernicie.

Blusa era a tatălui și Chepiul al fiului. Atunci chipul ieï se ilumină, ochiï ieï luciră c'uaă dulcēja nespusa. Acel sânt contact o făcuse mai bună ș'avea consciința d'acéstă schimbare, căci puind la loc acele neprețuite mósce murmură încet :—A ! mamă Bernard, ești uă nebună ; el, bietul om, era mai bun de cât tine ! Apoi făcându-și în grabă un fel de toaletă, făcându-se pe cât prin putința mai frumósă, coborî răpede cele cincî caturî și ușóră, re'ntinerită, urcâ mai alergênd strada Roquette.

Ea s'opri ênsă un moment, intrâ într'uaă magasie de unde eși un minut mai în urmă c'un pachet în mână. Ea replecă din noă ș'ajunse în curénd la Père Lachaise. Atunci apucâ potecele, ce atât de bine la cunoscea, spre grópa unde se găsia Jean Bernard, căci acum de sigur acolo era.

Ingenuchiată la locul obicînuît remase cîte-va minute nemișcată; apoi, d'uă-dată, desfăcînd pachetul ce-l adusese, scóse un mic drapel tricolor ce l înfipse cu vigóre în pămînt, și sculându-se salutâ acel scump mormînt c'un strigăt întrerupt de suspinuri: Trăi'scă Republica! Trăiéscă Amnistia!

Parisul, voind să se unéscă cu mama Bernard pentru a onora pe eroii cari repausău în amestec în acea mare grópă, strigâ și el, Trăiéscă Republica! Trăiéscă Amnistia!... și îndepărtate resunete, suflări de bucurie vneau pe tot momentul să-și dea suflarea pe înălțimele de la Père-Lachaise, și se salute, în acea ți mare, pe cei cari au murit pentru Republică.

Champel (Elveția), 18 Iuliu 1880.

LACRIMI DE MAMA

In trecuta lună a lui Mai, Mircea, de și tare bolnav și slăbit cu totul, profită d'ună mică ușurare a bólelor ce'l bântuiaă, și luă din nou condeiul.

Ne-a spus c'a 'nceput a scrie uă nuvelă dér nu ne-a spus, și nici nu l'am întrebat care era subiectul.

El scrisese vre trei, patru ȑile; scrisese câte-va pagini și condeiul îi cădu din mână.

Scrierea ce 'ncepuse nu numai nu fuse revădută de dânsul, dér este de parte d'a fi sfârșită. Mai mult încă; pentru cât-va timp nu puturăm înțelege ce scop urmăria, ce este acea

„gelosia de mamă“, ce voia a descrie și care fu cel din urmă cuvânt ce el scrisese.

Cu toate acestea dăm publicului, pentru care lucră totă viața lui, ș'aceste ultime pagini, ast-fel precum le găsim în hârtiele sale.

Citind însă și studiind manuscrisul, și călăuziți și d'ua pagină din acest manuscris ce-a fost scosă de el și păstrată pentru a-i servi mai în urmă, ecă care este credința noastră :

Autorul începe prin a arăta femeiei nu numai că nu trebuie să se mărite pîn'a nu s'asigura că iubește în adevăr pe omul cu care se însoțește, că 'l stimă și că merită se fie stimat, dér încă că și el o stimă ș'o iubește. Scopul însă de căpetenie ce urmărirea este d'a arăta femeiei mame că nu va putea fi în adevăr fericită de cât numai atunci când își va crește

ea ênsă-și copiii, îi va lăpta, îi va îngriji și și nópte ea ênsă-și, și-i va face ast-fel s'o iubéscă pe dênsa și numai pe dênsa, ér nu se împartă iubirea lor cu doica, cu *manca*, (cum ȕic atât de bine Români de peste Milcov) ș'apoi cu guvernanta lor.

Ecé ce sunt după noi, acele „lacrimi de mamă“ și écé pagina pusă la uă parte de Mircea, și care ne confirmă în opiniunea nóstră.

— Supt priveghierea d-nei Fanny Mayer putea în liniște orî-ce mamă se 'și lase copiii fără a-i aduce cea mai mică supărare, ași putea ȕice cea mai mică închietudine.

Póte sórtea a fost nemilostivă către Elena când 'i a pus în cale uă femeie de inimă și inteliginte pe d-na Mayer, căci fără dênsa, cine știe décă

ea nu s'ar fi ocupat mai mult de Ionel al său, de Răducul său pe care 'i iubea în felul său; îi iubea cât pôte iubi uă mamă care n'a suferit pentru copii săi, care nu 'i-a alăptat, nu 'i-a veghiat ȃi și nópte, care nu s'a jertfit lor trup și suflet, care n'a cunoscut acea nespūsă fericire, acea dumneȃescă simȃire, resplata cea mare a mamelor, a da tot, a da necurmat, a trăi pentru altul, a trăi în altul; îi iubia, ênsă cum își iubia și toaletele, seratele, teatrele, veselia, râsul, scomotul și de aceia rămâneău adesea copilașii săi supt părintésca îngrijire a Fannii și ea eșia cu zîmbetul pe buze. . . . .

LACRIMI DE MAMA

Elena fusese răsfățată de sórtă ca și de ómenî.

Frumósă, cu spirit, c'ua sănătate de fer, ea crescuse în bilșug, în mișlocul iubirii și desmerdării alor sėi. Dorințele sėle erau pe loc împlinite fără ca nimeni sė se împotrivescă vr'ua dată drăgălașei copile, care, drept resplată, rídea, cânta, sărea, sbura prin odăi și prin grădină de dimineță și pêne séra, pêne când, obosită de bucuriă, adormia cu zîmbetul pe buze.

Când, între patru-spre-șce și cincispre-șce anî intră în pensionat, spre

a'și completa dosa instrucțiunii necesară unei domnișore de societate, Elena fu primită de nouele séle camarade ca uă vechiă amică și de către profesóre ca uă fică iubită.

In timpul șederii séle la pensionat ea nu numai n'avu nici uă pedépsă, dér încă atât directrița cât și profesórele căutaă ocasiunea d'a-î face plăcere: și nu cred ca ele sē se fi împotrivit vr'uă dată la una din cererile séle. Era mai mult stăpână de cât elevă. Cu un surîs, cu uă glumă, cu uă gingașă atențiune, ș'ași putea dice cu bunătatea sea—căci, de și rēs-fățată, Elena era departe d'a fi un copil stricat și nărăvit — ea, câștiga, captiva pe toți câți o apropiaă.

Nu pot cita de cât uă singură ființă care, cunoscēnd pe Elena, n'a rēs-fățat'o și 'și-a păstrat, față cu dēnsa, răceala sa firéscă. Fără îndoială. Iesne

ar fi învins ea apatica nepăsare a d-lui Paul de Gregoriu, dacă ar fi voit. Dér, sunt sigur c'acésta nici nu 'i-a trecut prin gând; și, mai tóte femele vor înțelege că nici nu putea se-î vie un moment uă asemenea ideeă, când vor sci, c'acea ființă—d. Paul de Gregoriu— era bărbatul Elenei!

A căuta iubirea în căsătorie ar fi ađi a se espune ridicolului, séu cel puțin a da probe de originalitate. Cununia, după codice și cu moravurile nóstre, nu mai este de cât uă simplă ceremonie, menită a trece femeia de supt tutela părintéscă supt aceia a bărbatului. Bărbatul caută în femeie uă pozițiune, uă țește, un noă cerc de relațiuni, une-oră satisfacerea unei pasiuni momentane, a unui capriciú. Căsătoriile de felul acesta constituesc adesea țeșele căsătorii *de amor*. Femeia caută în bărbat emancipațiunea

visată; ea știe că numai măritișul îi va deschide porțile lumii; ș'apoî ce greu o apasă gróza d'a rămâne fată mare! Un bărbat este pentru dânsa un *passé-partout* împus de moravuri; îl ié prin urmare cum îl găsește, când îl găsește. Cine dér póte imputa Elenei d'a fi devenit dómna de Gregoriu? El séú altul?... Ș'apoî cum ar fi putut dânsa cunosce, la opt-spre-șce ani, cu educațiunea primită, care era soțul demn de iubire, care ar fi putut a-i da fericirea, admițând că esista, admițând că-l avca la îndemână?

Viéța pentru Elena nu era de cât un basmu în care ea era fata de împărat cu pěrul de aur, cu dinții de mărgăritar, cu pelița albă ca crinul și cu buzele rumene ca un boboc de trandafir.

Veni așteptatul Făt-Frumos, făcu

cererea sea, care fu primită de părinți; cum n'ar fi consimțit și dânsa? óre nu tot așa se petrec lucrurile și 'n basme? Ș'apoi Fêt-Frumos era un june elegant, cu totul la modă. Lorgnon, *bauline*, cărare la miđloc, gulere drepte, înalte ș'așa de scrobite în cât nu putea întorce capul nici la stânga nici la drépta; nimic nu-ı lipsia. Innănușat, parfumat, hainele păreaū *turnate* pe dânsul ș'avea nisce giuvaeri de cipici de lac, ascuțite, ascuțite la vîrf ca uă tēcă de baionetă. Românește mai că nu scia, se cunoștea cât colo că d. Paul de Gregoriu era *licencié en droit* și că fusese *attaché de légation*.

Căsătoria Elenei fu mult comentată și, cum se obicinuește în asemenea casuri, trei ęile Bucurescui nu se preocupă de cât d'a ști déca soții sunt potriviți, cumpănind cu grijă calită-

țile și defectele lor, ale părinților lor, ale rudelor lor pînă la al noulea neam. Lumea, prin escepțiune, se arătă destul de favorabilă d-lui și d-nei Gregoriu, și, decă toți nu aprobară într'un mod absolut noua cununiă, decă unii creșură cu cale a face órecari restricțiuni în darea consimțimântului lor, acésta se datora numai înrădăcinatului obiceiă ce avem d'a critica tóte căsătoriele.

— Ba, ginerele e prea bătrân, mireasa n'are un ban șteare; séu ginerele e prea tēnēr, mireasa prea bogată; el este urît, ea este frumósă séu ea urítă și el frumos; bărbatul prea înalt, femeia mititică, și așa nainte. Se vede că d'aceia și eă priveam cu málhnire căsătoria Elenei și găsim pe soți cu totul nepotriviti.

Potriviti séu nu, trăiră împreună cincispredece ani: și dacă d. de Gre-

goriu nu făcu fericirea Elenei, trebuie se'i ținem sémă că nu 'i-a făcut nenorocirea. Elena póte se cređu chiar fericită. N'avea tot ce dorea, nu i făcea el tot ce voia? Nu era iubită, este adevărat, dér cine ne spune că simțea trebuință d'a fi iubită! Pentru a simți acéstă trebuință trebuie a iubi, și pentru a iubi trebuie a fi trăit, a fi luptat, a cunoște închietudinile, grijele, trudele vieței; pentru a iubi, trebuie a fi suferit; pentru a iubi, trebuie a fi gata a se jertfi. Multe lacrimi varsă omul pêne învață ce este iubirea, și nu tutulor le este dat a iubi ș'a fi iubit.

Elena nu fu iubită și nu iubi. Plăcerea îi surídea prea mult pentru ca se mai caute fericirea; d'aceia póte aveaũ dreptate amicele séle, când o felicitaũ de norocul ce avusese d'a avea un bărbat așa bun ca d. Gre-

goriu. Oftău tóte cu foc după un asemenea bărbat, care, de și 'și petrecea nopțile la Club și ȃiua la alte petreceri, avea cel puțin delicateța d'a nu se mesteca în afacerile soției séle. Eșia și Elcna când voia, primia pe cine doria, se îmbrăca cum îi plăcea, ș'acésta fără scene, fără certe, fără cea mai mică observațiune din partea d-lui de Gregoriu.

Ca mamă asemenea Elena părea amicelor séle cea mai fericită ; copilașii săi, Ionel și Răducanu, din ȃi în ȃi mai drăgălași, nu 'i dauă nică uă supărare, nu 'i luaă din odină, o lăsaă liberă d'a dispune de întregul ieă timp, și sănătoși, veseli, cu minte, creșteaă supt îngrijirea buneă lor guvernante Fanny Mayer.

Ca uă pasere în coliviă—care nu are a se îngriji d'ași asicura nică esistența sea, nică alor săi, și póte la

adăpost în micul său palat, bine și cu belșug nutrită, încălđită, cântând și sărind dintr'un bețișor pe altul;— ca uă plantă plăpândă, care într'ua caldă florăriă, ferită de viscolă, udată, îngrijită, înflorește într'una — așa și Elena își petrecea ăilele în acéstă elegantă florăriă, în acéstă poleită coliviă care se numesce *lumea*, neavând a se îngriji nici de esistența sea nici d'olor săi. cântând, sărind dintr'un salon într'altul, trecând de la uă plăcere la alta și sorbind cu voluptate viciata și facticea atmosferă a societății, care atât de iute te 'mbătrânește, împedicându-te d'a trăi.

D. de Gregoriu juca un rol atât de restrâns în esistența Elenei în cât când cruda mórte îl răpi înainte de timp, el dispăru fără a lăsa în urmă-î un mare gol.

Elena, un moment, surprinsă, a-

meșită la vederea morții, își reveni în fire, se desmetici puțin câte puțin—păsărica 'și reluă sborul, sărind, cântând cu ușurința-î și farmecu-î obicnuit.

Lunele, anii treceaă... Elena tot cânta; totul îi surîdea și nimic nu venea se turbure a sa veseliă; cânta și ér cânta și nimeni vădënd-o nu-și ar fi putut închipui că se va încreși vr'uă dată acea frunte senină și că lacrămî amare vor șterge ultima urmă a aceluî ângeresc surîs.

Cine, când véra sórele a 'ncăldit și luminat într'una, fără ca cel mai mic nor se viă a-î îmblânđi arșița, séu a-î îndulci viua-î lumină; când vântul nu a suflat și plóia n'a căđut de un timp îndelungat; cine, când pomiî sunt încărcați cu fructe, arborii și tufișile pline de cuiburi când spicele aurite se légănă în liniște pe

câmp și livezile nu sunt de cât uă întinsă grădină; cine resuflând aerul îmbălsămat de flori, auzind frémătul frunzelor, ciripitul paserilor séu cântecul de dor al vře unei tinere mame legănânduși pruncușorul, cine ȃic se mai gândește la furtuni și vijeli?

Vin cu tóte acestea adesea furtunile și véra; vin d'úă-dată, cu repeȃiciune, cu furiă; vin aruncând mai mare spaimă și cauzând mai multe și mai ireparabile stricăciuni de cât viscolii de iernă; căci totul atunci trăiește, viéța este pretutindea și nimeni și ninic nu este pregătit pentru a-i ține pept; toți din contră și totul pare a nu avea altă grijă de cât a înflori, a cânta, a trăi.

Véra părea a fi âncă lungă și frumósă pentru Elena când, fără veste, cerul se întunecă ș'úă négră și grós-

nică furtună isbucni d'ua-dată în inima, pênă aci așa de liniștită a acestei timere femeî.

O părăsisem într'ua séră veselă, rîdînd ca de obicei, o regăsi a doua zi, înecată în lacrimi.

Am vădut adesea lacrimi. Nu este trebuință, spre a avea uă vechiă cunoștință cu ele, ca cine-va se fi încărunțit: toți am plâns ș'am vădut plângînd. Și totu-și, de câte ori ne găsim în fața durerii, s'ar părea că o întîlnim pentru prima óră; ea ne surprinde, ne împietrește, și nu găsim adesea nici un cuvînt de alinare pentru cel ce suferă.

Plîngea Elena, și eă care crescușem, pot dice, alături cu dînsa, eă care o vădusem copilă, fată mare, logodnică, sofiă, mană, vėduvă, stam privind acele lacrimi, uimit, înmărmurit.

Cu cât ânima nóstră este mai caldă, mai ferbinte cu atât mai mult în asemenea momente, pare mai rece, mai înghiăţată. Plângea Elena, plângea şi cù tăcém. Lacrămile séle mă înfiorău cu atât mai mult cu cât pentru prima óră o vedém plângênd. Nu vorbesc de lacrămile copilăriei, cari abia apuc de sticlesc pe ochi, ca roua pe floricele, şi sunt deja uscate de sărutatul de mamă, mai arđător ca sórele lui coptor. Lacrămi d'acelea vërsasem multe când nu putém sã ne jucâm împreună, când părinţii noştri nu ne lăsañ sã alergăm unul la altul, supt cuvênt că eũ avém lecţiuni de învăţat séũ că ea trebuia sã jóce la clavier... Dér nu asemenea lacrămi, balsam nepreţuibil pentru ڃilele bētrâneţei, vãrsa acum Elena, ci lacrămi cari usucă, ard şi lasă urme ne şterse; şi, în faţa acestor lacrămi, cu tot

vechiul meu prieteşug, nu cutezam a deschide gura

Nenorocirea cea mare—ca şi fericirea cea mare — este mută şi impune tăcerea. De aceia pôte amorul, născut dintr'ună îmbrăţişare a nenorocirii ş'a fericirii, nu cunoşte nimic mai elocinte ca tăcerea.

Tăccam. Presinţa mea totu-şi nu era inutilă, şi o simţiam. Sunt atâtea mişlocuri d'a spune cea ce ai pe inimă şi d'a citi în înima altuia; rolul cuvintelor este atât de mărginit când este vorba de simţiminte, în cât adesea ele sunt mai mult uă piedică de cât un ajutor. Tăcerea mea spunea Elenei, în destul, cât împărtăşam a ieï durere; lacrămile séle 'mă spuneaă că ea suferă, ce alta ne am-fi putut spune? Care era cauza suferinţei séle, n'o sciam, dér înţelesesem că durerea 'i era mare şi că, prin urmare,

avea trebuință de mai multă iubire.
O iubii mai mult.

Trecură mai multe zile pînă se cunoscu cu siguranță cauza nenorocirii amicei mele; adevărul îmi păru atât de grósnic în cât nu voiam a'l vedea, dér lumina se făcea fără voia'mi și în deșert căutam milđóce d'a nu rîde. Elena era gelósă, era gelósă de copii săi. . . . .

TABELA MATERIELOR

	Pagina
Anul nou	5
Spovedania unei murinde	15
Uă româncă	43
Bălanul.	57
Prietenul meu Ion	77
Zinca	107
Prima ciocnire	151
14 Iuliū al mamei Bernard.	179
Lacrimi de mamă	199
